

Technická univerzita v Liberci
**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální pracovník

Studijní obor Sociální práce
(kombinace):

DĚTI SE SYNDROMEM CAN

CHILDREN WITH CAN SYNDROM

Bakalářská práce: 08-FP-KSS-3027

Autor:
Jitka NEJEDLÁ (KOPECKÁ)

Podpis:

Adresa:
Bezručova 4242
430 01 Chomutov

Vedoucí práce: Ing. Zuzana Palouňková

Konzultant: Bc. Helena Veselá

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
69	20	0	10	15	3

V Liberci dne: 15.4.2009

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Jitka Nejedlá
Adresa: Bezručova 4242, 430 01 Chomutov

Studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Sociální pracovník
Kód oboru: 7502R022

Název práce: DĚTI SE SYNDROMEM CAN
Název práce v angličtině: CHILDREN WITH CAN SYNDROM

Vedoucí práce: Ing. Zuzana Palounková

Termín odevzdání práce: 15. 04. 2009

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Jitka Nejedlá

Datum: 28. 02. 2008

Podpis studenta:

Cíl práce:

Analýza rodin dětí se syndromem CAN.

Základní literatura:

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., *Týrané zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha, : Grada Publishing, 1995, ISBN 80-7169-129-5

CHYTRÝ, M., PROCHÁZKOVÁ, J., SOLAŘOVÁ, M., SPILKOVÁ, J. *Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte- agresivita očima dětí*. Praha : Dětské krizové centrum, 1997

Zákon č. 2/ 1993 Sb. Listina základních práv a svobod

ONDRÁČKOVÁ, J. *Co je úmluva o právech dítěte*. Praha : Český helsinský výbor, 1996, ISBN 80-902393-0-7

O'CALLAGHAN, CH., STEPHENSON, T., *Pediatric do kapsy*. Praha : Grada Publishing, 2004, ISBN 80-247-0933-3

ŠPECIÁNOVÁ, Š., *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha : Linde, 2003, ISBN 80-86131-44-0

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 15.4.2009

Jitka Nejedlá

Poděkování :

Chtěla bych poděkovat všem osobám, které mi významným způsobem pomohly při vzniku mé bakalářské práce.

Především děkuji vedoucí této práce, Ing. Zuzaně Palounkové, z Fakulty přírodovědně humanitní a pedagogické TU v Liberci, která mi byla nápomocna svými konzultacemi a paní Bc. Heleně Veselé, vedoucí Odboru sociálních věcí Magistrátu města Chomutova za poskytnutí cenných rad a zkušeností.

Zároveň také děkuji své rodině a přátelům za pomoc a soustavnou podporu po celou dobu mého studia.

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. Kladla si za cíl podrobnou analýzu rodin a dětí, postižených syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, kterými se zabýval orgán sociálně-právní ochrany dětí ve městě Chomutově v letech 2005, 2006 a 2007.

Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala všeobecnou problematiku dětí týraných, zanedbávaných a zneužívaných. Praktická část práce se pak pomocí metody analýzy spisové dokumentace a statistických údajů zaměřila na rozbor údajů vedených orgánem sociálně-právní ochrany dětí a potvrzení či vyvrácení stanovených předpokladů.

Veškeré údaje, uvedené v bakalářské práci, byly údaje získané analýzou spisové dokumentace a ročních statistik, vedených orgánem sociálně-právní ochrany dětí ve městě Chomutově za výše uvedená období.

Výsledky ukazovaly, že je třeba věnovat problémům dětí postižených syndromem velkou pozornost a vyústily v konkrétní navrhovaná opatření v oblasti práva a prevence. Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat zmapování situace na Chomutovsku v oblasti syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

Klíčová slova : syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte; agresor, fyzické týrání, psychické týrání, sexuální zneužívání

Summary

The bachelor thesis has been engaged in problems of mistreated, abused and neglected children. It proposed a detailed analysis of the families and children involved with the Battery child syndrome, abused and neglected children, which were handled by the authority of social and law wardship of children in the city of Chomutov during the years 2005, 2006 and 2007.

The assignment was divided in two tasks. It was the theoretical part, which described the general problematic of mistreated children with the help of processing and presentation of the expert sources. The practical part was intended on the data collection with the help of the method of analysis of the records and the target was the confirmation or negation of the defined expectation.

All the data, presented in this work, were obtain by the analysis of the records and annual statistics, led by the authority for social and law wardship of the children in the city of Chomutov in the above-mentioned period. The finding has shown that a big care should be given to the problems of the Battery Child Syndrom and it has end in the specific suggested actions in the area of law and prevention.

As the biggest benefit, in according to this problematics, we can consider the recognition of the situation in the Chomutov district in the range of Battery Child Syndrom.

Passwords: child abuse and neglect, aggressor, sexual abuse of children, physical excrutiacion, mental excruciation

Zusammenfassung

Die Bakkalaureats-Arbeit befasst sich mit der Problematik von Kindern, die missbraucht und verwahrlost sind. Sie analysiert Familien und Kinder, die mit dem Syndrom von Kindesmisshandlung behaftet sind und mit der sich das Organ Sozio-rechtlichen Schutz von Kindern in Chomutov im Jahre 2005, 2006 und 2007 beschäftigte.

Die Arbeit bildet zwei Teile. Erster Teil ist theoretisch, er beschreibt allgemeine Problematik missbrauchte und verwahrloste Kinder durch Bearbeitung und Präsentation Fachquellen. Zweiter Teil ist praktisch und konzentriert sich auf die Datenanalyse und auf die Bescheinigung oder die Widerlegung bestimmter Voraussetzungen.

Alle Daten in der Bakkalaureats-Arbeit sind Angaben, die durch die Analyse der Aktensammlung und Jahrstatistik aus dem Organ Sozio-rechtlichen Schutz von Kindern in Chomutov im Jahre 2005, 2006 und 2007 erhalten sind.

Die Ergebnisse haben gezeigt, dass es nötig ist, große Aufmerksamkeit den Problemen Kinder mit dem Syndrom widmen. Es ist nötig konkrete Vorschlagsvorsorge auf dem Gebiet des Rechts und der Prävention realisieren. Im Hinblick auf diese Problematik betrachte die Beschreibung der Situation in Chomutov und Umgebung auf dem Gebiet des Syndroms von Kindesmisshandlung.

Schlüsselwörter: Syndrom von Kindesmisshandlung, verwahrlostes und missbrauchtes Kind, Angreifer, sexueller Missbrauch, die physischen Sekkatur, das Mobbing

OBSAH

1 Úvod	11
2 Teoretická část	12
2. 1 Syndrom CAN	12
2. 1. 1 Obecné aspekty jevu CAN.....	12
2. 2 Definice pojmů	13
2. 3 Týrání a zneužívání dítěte.....	14
2. 4 Fyzické týrání	15
2. 4. 1 Rozdělení tělesných poranění	15
2. 5 Psychické týrání	17
2. 6 Sexuální zneužívání	17
2. 7 Zanedbávání.....	18
2. 8 Zvláštní formy týrání a zneužívání	18
2. 9 Osobnost agresora.....	19
2. 10 Společné rysy rodin	20
2. 11 Charakteristiky dětí ohrožených CAN.....	21
2. 12 Projevy a následky jevu CAN.....	22
2. 13 Právní aspekty jevu CAN	24
2. 14 Orgány sociálně právní ochrany dětí	27
2. 15 Pomocné organizace	29
2. 16 Sociální práce s dětmi postiženými CAN	31
2. 17 Intervence u dětí se syndromem CAN	32
3 Praktická část	34
3. 1 Cíl práce.....	34
3. 2 Zkoumaný vzorek	34
3. 3 Základní průzkumná metoda	34
3. 4 Stanovení předpokladů	35
3. 5 Vyhodnocení zjištěných výsledků	36

3. 5. 1	Ponechání dítěte v rodině.....	36
3. 5. 2	Potrestání agresorů.....	39
3. 5. 3	Předchozí evidence dětí	41
3. 5. 4	Agresor- člen rodiny	45
3. 5. 5	Nízká životní úroveň.....	47
3. 5. 6	Týraní chlapci	49
3. 5. 7	Děti fyzicky týrané.....	53
3. 6	Vybraná kazuistika	57
3. 7	Shrnutí.....	61
4	Závěr.....	64
5	Doporučení.....	65
6	Seznam literatury	67
7	Seznam příloh.....	69

1 Úvod

„Některé děti se chovají tak, jako kdyby neměly rodiče. To proto, že někteří rodiče se chovají tak, jako by neměli děti.“

Leonid Nikolajevič Andrejev

V životě dětí se setkáváme více či méně často s celou řadou situací, kdy zjišťujeme, že se jim nedaří tak dobře, jak by bylo pro jejich prospěch nebo alespoň uspokojivý rozvoj žádoucí, a dokonce, že strádají nejrůznějšími nedostatky, újmami, tělesnými i duševními, vedoucími k jejich poranění, škodám na celkovém stavu a vývoji a někdy dokonce i ke smrti.

Toto poškozování dětí až jejich ničení se děje většinou úmyslně týráním, zneužíváním či zanedbáváním. To má celou řadu příčin, mechanismů, projevů a forem, zasahujících prakticky do všech sfér života takto ohrožovaných nebo již postižených dětí.

Vzhledem k tomu, že se jedná o jev či proces mnohotvárný, na němž se účastní a podmiňuje jej celá řada faktorů, nazývá se oprávněně syndromem, tedy souborem příznaků týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Příznaky jsou velmi rozmanité, mají i svou časovou dimenzi a to jak do minulosti tak hlavně do budoucnosti. Současně má i svou mnohorozměrnost prostorovou. Původci tohoto ubližování dítěti jsou nejrozmanitější lidé, z nichž ale nejčastěji ti, kteří jsou dítěti překvapivě nejbliže - rodiče a další příbuzní. Stejně tak ale mohou zasáhnout dítě velmi těžce cizí lidé.

Poznávání syndromu a hlavně jeho léčení, rehabilitace nebo řešení je také z těchto důvodů velmi komplikované a náročné a vyžaduje účast celé řady disciplín, zabývajících se dítětem.

Prosazuje se potřeba přistupovat k tomuto jevu jako k velmi složitému sociálně patologickému jevu a také ho v jeho celistvosti řešit. Někdy se dokonce mluví o selhání ekologie rodiny.¹

2 Teoretická část

2.1 Syndrom CAN

2.1.1 Obecné aspekty jevu CAN

Naše společnost je založena na principech západní civilizace, je přátelská k dětem, děti chrání a je na ně zaměřena. Pro 20. století je typická zvýšená citlivost vůči násilí na dětech, což bylo jedním z důvodů, proč v tomto století byly přijaty významné dokumenty ochraňující děti před všemi formami interpersonálního násilí, jako jsou Charta práv dítěte v roce 1924, Konvence o právech dítěte v roce 1959 a Úmluva o právech dítěte v roce 1989.

To přivedlo odborníky v šedesátých letech minulého století k identifikaci syndromu bitého dítěte – *battered child syndrom*. Později se začalo hovořit o psychickém strádání a citovém týrání dětí.

V osmdesátých letech minulého století to byli především terapeuti, kteří upozornili na relativně častý výskyt sexuálního násilí v anamnéze svých pacientek a jeho zdravotní důsledky.

¹ DUNOVSKÝ, J., *Sociální pediatrie*. Praha, Grada, 1999, str. 235-235

Třetí evropská konference o zneužívaných a zanedbávaných dětech, která se konala v roce 1991 v Praze, poprvé definovala syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte (dále jen CAN) - *child abuse and neglect*. Zdravotnická komise Rady Evropy v roce 1992 pak přijala definici tohoto syndromu, jehož obsahem je tělesné, citové, sexuální týrání dítěte, zanedbávání a systémové zneužití dítěte. Syndrom CAN byl, přestože je součástí života lidí po celou dobu jejich existence, identifikován jako poslední a v současné době je mu věnována velká pozornost.²

2. 2 Definice pojmů

Syndrom zanedbávaného a zneužívaného dítěte

Jde o jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel, apod.) na dítěti a jejichž následkem dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte.

Tělesné týrání

Jde o tělesné ublížení dítěti nebo jeho nezabránění, popřípadě nezabránění utrpení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.

Sexuální zneužívání

Jde o nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu

² VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., *Sexuální násilí na dětech*. Praha, Portál, 1999, str. 13-14

bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. Představuje poškozování dítěte jak v oblasti tělesné, tak i psychické.³

Zanedbávání péče o dítě

Je to nedostatečné uspokojování základních potřeb dítěte. Tento způsob poškozování dítěte nedostatečnou aktivitou by patřil do kategorie psychické deprivace.⁴

2. 3 Týrání a zneužívání dítěte

Týrání a zneužívání je takový projev chování, který dítě duševně či tělesně poškozuje. Nejvýznamnější charakteristikou tohoto syndromu je ta skutečnost, že dítěti někdo ubližuje, že fyzicky či psychicky trpí a že je ohrožován jeho další vývoj.

Osoby, které dítě týrají nebo zneužívají bývají velmi často jeho vlastní rodiče, kteří by pro ně naopak měli představovat jistotu a bezpečí.

Jakákoliv forma týrání a zneužívání dítěte představuje závažnou, komplexní zátěžovou situaci, která zahrnuje deprivaci zkušenost, ale i silný stres. Dítě strádá nedostatkem citového přijetí, ale i v oblasti biologických potřeb, bití mu způsobuje bolest apod. Mnohdy ohrožuje i samotnou existenci týraného jedince.

³ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha, Grada, 1995, str. 16-18

⁴ VÁGNEROVÁ, M., *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha, Karolinum, 2001, str. 105,106

2. 4 Fyzické týrání

Fyzické týrání je tělesné zranění dítěte. První podskupinou tělesného týrání aktivní povahy je týrání s následným poraněním, kdy poranění vzniklo v důsledku bití, popálení, opaření, trestáním a selháním ochrany dítěte před násilím. Druhou podskupinu tvoří tělesné týrání dětí, které nemá bezprostřední známky tělesného poranění, ale děti jsou zasaženy utrpením způsobeným dušením, otrávením či jinými podobnými skutečnostmi. Lze sem zařadit i případy dětí záměrně vystavovaných opakovaným lékařským vyšetřením a dětí sexuálně zneužívaných za užití násilí.

Tělesné týrání pasivní povahy se vyznačuje nedostatečným uspokojením alespoň nejdůležitějších tělesných potřeb dětí. Jde o úmyslné, ale i neúmyslné neposkytování péče.⁵

2. 4. 1 Rozdělení tělesných poranění

Tělesná poranění, která se vyskytují u týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí se dělí dle charakteru poranění na zavřená, otevřená a mnohočetná.

Zavřená poranění

Jedná o otřesy, které se projevují se funkčními poruchami a jde zejména o otřesy mozku a míchy. Dále pak to jsou pohmožděniny, které se objevují na kůži, kdy účinkem tupého násilí dojde k lehkému nitrokožnímu krvácení.

⁵ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha, Grada, 1995, str. 41

Vzniká hematom, který bývá přítomen u 90 % týraných dětí (**viz příloha 1**). Dalším poraněním je poranění kostí. Zlomeniny kostí jsou v dětském věku velmi časté. Je ale prokázáno, že až 20 % dětí týraných utrpí frakturu končetin, žeber a nebo lebky.

Poranění hlavy je nejčastější příčinou smrti u týraných dětí a to především do jednoho roku věku. Je také příčinou jejich chronických neurologických postižení.

Otevřená poranění

Otevřeným poraněním rozumíme porušení kůže, sliznice nebo povrchu nějakého orgánu. Rozlišujeme oděrky, rány řezné, střelné, bodné, tržné, zhmožděné, rány kousnutím. Jedná se zejména o rány na hlavě, které bývají provázeny roztržitím lebeční kosti. Nitrooční krvácení, způsobené pádem, úderem pěstí na oko (**viz příloha č. 2**), násilím na hlavu. Dalším poraněním bývá poranění hrudníku, popáleniny a opařeniny. Ty představují formu týrání dětí v nejtěžším věku. Bývají způsobeny žehličkou, grilem, cigaretou, ale i provazem na zápěstích .

Mnohočetná poranění

Objevují se především v situacích, kdy týrání trvá delší dobu, útoky agresora jsou opakované a často nabývají na intenzitě. Každý takový útok nese velké riziko vážného ohrožení zdraví a života dítěte a proto vyžaduje zásadní a radikální intervenci .⁶

⁶ O'CALLAGHAN, CH., STEPHENSON, T., *Pediatric do kapsy*. Praha, Grada, 2005, str. 362 - 367

2. 5 Psychické týrání

Toto týrání spočívá v takovém jednání, které má závažný nepříznivý vliv na citový vývoj a chování dítěte.

Může mít formu slovních útoků na sebevědomí dítěte, opakované ponižování, odmítání či zavrhování dítěte. Psychické týrání obsahuje složku aktivní, která spočívá v cíleném, záměrném účelovém jednání.

Pasivní složkou psychického týrání je naopak absence něčeho, co by se správně mělo dítěti dít. Psychické týrání je nejrozšířenějším druhem týrání vůbec a je zároveň nejhůře rozpoznatelné.

2. 6 Sexuální zneužívání

Je to nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, aktivitě či chování. Zahrnuje jakékoliv dotýkání se dítěte se sexuálním podtextem, vykořisťování dítěte jakoukoliv osobou v sexuální rovině či pohlavní styk s dítětem.

Sexuální zneužívání dítěte se dělí na bezdotykové formy, jako je exhibicionismus, harassment, obscéní telefonické hovory, přinucení dítěte k obnažení a fotografování, k prohlížení si časopisů s pornografií a dotykové formy, což je líbání, osahávání, znásilnění, incest, dětská prostituce, dětská pornografie.

2. 7 Zanedbávání

Jedná se o nedostatek péče, způsobující závažné ohrožení vývoje dítěte nebo nebezpečí pro dítě. Rozlišujeme tělesné zanedbávání, které spočívá v selhání při zabezpečení potřeb dítěte – výživy, ošacení, přístřeší a citové zanedbávání, které se vyznačuje selháním zabezpečení citových potřeb dítěte.

Rozeznáváme rovněž ještě všeobecné zanedbávání vzdělání, které se vyznačuje vytrvalými absencemi dítěte ve škole, dětskou prací, izolací dítěte od lidské společnosti.

Zanedbáváním v oblasti zdravotní péče se vyznačuje opomíjením preventivní zdravotní péče, nedostatečným dohledem, zvýšeným počtem úrazů dítěte, kterým bylo možno zabránit.

2. 8 Zvláštní formy týrání a zneužívání

Do této skupiny lze zařadit systémové týrání, organizované zneužívání dětí, rituální zneužívání a sexuální turismus.

Lze sem zařadit i tzv. Münchausenův syndrom by proxy, kdy rodiče, nejčastěji pak matka, u dítěte záměrně vyvolávají různé somatické symptomy a dožadují se léčby dítěte.

Často jde o nepravdivé uvádění příznaků, mnohdy je však již samo „vytváření příznaků“ týráním. Například zanášení infekce do záměrně způsobených ran, otravy, nesprávné dávkování léků.

I v případě že vlastní vyrábění příznaků samo dítěti neubližuje, je dítě poškozováno opakovanými lékařskými vyšetřeními a pokusy o léčbu.⁷

2. 9 Osobnost agresora

Je známo, že někteří dospělí mají k aktům fyzického násilí vůči dítěti, k jeho pohlavnímu zneužívání či k jeho zanedbávání blíže než jiní.

Výzkumná šetření ukazují, že různé kategorie ohrožujících jedinců jsou různě procentně zastoupeny a to v závislosti na sociokulturních, historických, ekonomických a jiných podmínkách dané společnosti.

Zastoupení potencionálně ohrožujících skupin dospělých je následující : lidé s anomálním vývojem osobnosti, s agresivními povahovými rysy, lidé impulzivní, nezdrženliví, trpící neurotickými obtížemi, lidé závislí na alkoholu a drogách, rodiče v mladistvém věku, rodičovsky nezralí a nevyspělí, lidé se zvláštním životním stylem, například příslušníci některých náboženských sekt, stoupenci zvláštních rituálů , lidé žijící chronicky ve stresové situaci , uražení, ponížení, zneuznaní, zklamání, neúspěšní a dlouhodobě nezaměstnaní, lidé s některými formami psychického onemocnění, například s endogenní depresí.

Dále se pak může jednat o osoby mentálně retardované, osoby s deprivací nebo subdeprivací osobní historií, lidé psychicky přeangažované mimo rodinu, přezaměstnané a sexuální devianty, osoby sexuálně hyperaktivní, s oslabenou sebekontrolou, například muže pokročilého věku, dementní apod.⁸

⁷ DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě.* Praha, Grada, 1995, str. 41-76

⁸ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Děti, rodina a stres.* Praha, Galén, 1994, str. 16,17

2. 10 Společné rysy rodin

Týrání a zanedbávání dítěte bývá definováno jako jakákoliv interakce mezi rodičem a dítětem, nebo chybění této interakce, která dítě poškozuje vývojově, emočně i tělesně.

Společným rysem obou typů rodin je necitlivost k potřebám dítěte. Rodiče se snaží usměrňovat dítě kritikou, nemají schopnost posilovat pozitivně žádoucí chování dětí. Špatně ovládají svoje agresivní impulzy, snadno upadají do afektů. Časté tresty znemožňují nežádoucí chování dětí a zvyšují rodičovskou pohotovost k udělování trestů.

Rodinná interakce je charakterizována jako celkově nepřátelská, převládá v ní kritika, odmítání, trestání a to i mezi členy rodiny, kteří jsou dospělí.

Požadavky, které na sebe lidé v těchto rodinách kladou, jsou vysoké, nereálné a nekonzistentní, očekávání bývají nepochopitelně měněna. Potíže se vyskytují i v provozu domácnosti, tyto rodiny mají vyšší mobilitu. Rodiče bývají často nezaměstnaní. Pokud jsou zaměstnaní, pak vyjadřují se zaměstnáním nespokojenost.

Existují důkazy pro hypotézu, že týrání, resp. zneužívání dítěte je předáváno z jedné generace rodičů na další. Rodiče týrající, případně zneužívající své dítě ve velké většině případů sami prošli podobným zacházením ze strany svých rodičů.⁹

⁹ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha, Sociologické nakladatelství, 1993, str. 87,88

2. 11 Charakteristiky dětí ohrožených CAN

Jedná se o děti, jejichž projevy jsou z různých důvodů sociálnímu okolí nesrozumitelné. Není lehké je výchovně zvládat a usměrňovat. Dále se jedná o ty děti, které svým chováním vychovatele dráždí, unavují, vyčerpávají a nebo v případě pohlavního zneužívání i svým způsobem provokují a nebo svádí.

Obvykle to tedy bývají děti s lehkými mozkovými disfunkcemi (dále jen LDM), neklidné, nesoustředěné, dráždivé, s výkyvy nálad, impulzivní se sklonem ke zkratkovitému chování.

Děti z jiných příčin nadměrně dráždivé, zlostné, trucovité, ale i plačtivé a nebo úzkostné (často v důsledku somatického onemocnění, chronicky špatného zdravotního stavu, podvýživy, vyčerpání organickou a nebo psychickou zátěží). Dále se jedná o děti s různým stupněm mentální retardace, které svým rodičům přinášejí zklamání v jejich životních nadějích a tím vyvolávají někdy i jejich agresivní postoje nebo dávají podnět k omezení jejich rodičovského zájmu a rodičovské péče s následným zanedbáváním a děti s lehce sníženými intelektovými schopnostmi, chronicky ve škole nespívající, děti s tzv. specifickými poruchami učení, neobratné, úzkostné a nezapadající do běžné normy a rodičovského očekávání.

Rovněž pak také děti z jakéhokoliv důvodu neaktivní, utlumené, s omezenou schopností sociální odezvy, které nedovedou zájem dospělého v náležitě intenzitě ani vzbudit, ani udržovat a holčičky výrazně ženských tvarů, mazlivé a koketní, se svádívým “ženským” chováním”.¹⁰

Jedná se také o děti odkázané na péči, tj. děti nemocné, příliš aktivní a nebo naopak příliš pasivní, děti nechtěné, s rysy nenáviděného partnera, kdy tyto vlastnosti mu mohou být pouze přisuzovány. Objektem týrání bývají dále děti

¹⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Děti, rodina a stres*. Praha, Galén, 1994, str. 17, 18

jiného pohlaví, než si rodiče přáli, narozené brzy po předchozím dítěti a děti, které nechce nový partner rodiče.

2. 12 Projevy a následky jevu CAN

Viditelné projevy

K hmatatelným projevům a následkům syndromu CAN u dětí můžeme počítat podvýživu, trvalý hlad, chudou slovní zásobu, špatnou hygienu, zkažené zuby a časté záněty dásní. Dítě není očkováno proti nemocem, bývá nevhodně oblečeno vzhledem k počasí. Často je samo večer doma, venku bývá dlouho do tmy a bez dozoru.

Ve škole často pozorujeme vyčerpanost a přepracovanost, s dítětem se nikdo neučí, nikdo se nezajímá o jeho školní povinnosti a zájmy.¹¹

Psychické následky špatného zacházení

Následky špatného zacházení jsou dlouhodobé a ničivé. Opakované agresivní projevy rodiče vedou ke vzniku posttraumatického stresového syndromu. Zážitek útoku se dítěti vrací ve formě denních “flashbacků” a nočních můr.

Nálada dítěte je trvale změněná, dítě může být agitované nebo apatické. Trpí sníženým sebevědomím, úzkostmi a depresemi, poruchami příjmu potravy, má horší vztahy k vrstevníkům i k dospělým. Vyskytuje se u nich agresivita obrácená proti vlastní osobě - pokusy o sebevraždu, sebepoškozování. Starší, sexuálně zneužívané děti jsou někdy nápadné svým svádivým chováním.¹²

¹¹ VAŠUTOVÁ, M., *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava, Ostravská univerzita, str. 197-199

¹² MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha, Portál, 2005, str. 4-5

Obranné mechanismy a chování týraného dítěte

Skutečnost, že je dítě týráno lidmi, kteří by měli dítěti dávat pocit jistoty a bezpečí stimuluje u dítěte různé obranné mechanismy. Děti si potřebují udržet alespoň iluzi nějakého bezpečí v rodině, iluzi, že je rodiči akceptováno a milováno.

Jedním z obranných mechanismů je přijetí role špatného dítěte, které je trestáno oprávněně. Týrané děti mívají často pocit viny. Je to proto, že představa spravedlivého trestu je jednou z možností, jak přijatelně vysvětlit hrozná chování vlastních rodičů. Dítě se lépe vyrovnává s bitím, když si myslí, že si trest zasloužilo. Negativní sebehodnocení z dlouhodobého hlediska dítě velmi poškozuje.

Děti mívají rovněž nutkavou potřebu zopakovat prožité trauma ještě jednou. Jde o tendenci, jejímž smyslem je dosáhnout nějakého vyrovnání, odreagování. Prožitek se objevuje ve hře, kresbě, tj. na symbolické úrovni. Opakování přináší postupně jiné prožitky než první zkušenost a dítě k traumatu zaujímá jiný postoj.

Další z možných obran je identifikace s agresorem. Dítě se s traumatem vyrovnává tak, že se začne chovat obdobným způsobem jako jeho trýznitel. Projevuje se agresivně vůči jiným dětem, vyvolává konflikty, je nesnášenlivé a útočné. Přijme-li roli týrajícího, tj. mocného, zbaví se svých pocitů bezmocnosti a úzkosti.

Týrané dítě se s velkou pravděpodobností stane následně týrajícím rodičem.

Týrané děti mají ve škole horší prospěch, než by odpovídalo jejich předpokladům, protože jim chybí motivace a dostatečná sebedůvěra ve své schopnosti. Je rovněž ovlivněna schopnost dítěte rozumět chování lidí a

adekvátně na něj reagovat. Týrané děti selhávají v oblasti sociální adaptace, bývají často odmítány a zavrhovány.¹³

2. 13 Právní aspekty jevu CAN

Povinnost státu chránit děti před tělesným, psychickým a sexuálním násilím, chránit jeho zdravý vývoj a právem chráněné zájmy vyplývá pro Českou republiku z řady norem ústavního i mezinárodního charakteru.

Listina základních práv a svobod

Jedná se o ústavní zákon č. 2/1993 Sb., který uvádí výčet základních lidských práv, jakými jsou způsobilost každého mít práva, právo na život, nedotknutelnost osoby, právo nebýt podroben mučení, ani krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Právo nebýt podroben nuceným pracím nebo službám, právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a právo na ochranu jména.

Ve vztahu k pomoci ohroženým dětem je nutno zmínit článek 12 Listiny, upravující nedotknutelnost obydlí, kdy zásahy do nedotknutelnosti mohou být zákonem dovoleny, je-li to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob nebo pro ochranu práv a svobod druhých.¹⁴

¹³ VÁGNEROVÁ, M., *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha, Karolinum, 2001, str. 106-109

¹⁴ *Usnesení ČNR ze dne 16.12.1992 č. 2/1993 Sb. o vyhlášení listiny základních práv a svobod.* čl. 6,7,12

Úmluva o právech dítěte

Za nejvýznamnější mezinárodně právní dokument v oblasti ochrany dětí lze považovat Úmluvu o právech dítěte, kterou Česká republika ratifikovala v roce 1991. Smluvním státům je uložena povinnost zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho.

Úmluva o právech dítěte výslovně uvádí, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí.¹⁵

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Sociálně-právní ochrana dítěte je definována v ustanovení § 1 zákona a zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Z tohoto vymezení bezprostředně vyplývá ochrana dítěte před jakýmkoliv fyzickým nebo psychickým týráním, zneužíváním či zanedbáváním.

Ochrana dítěte je také promítnuta do právních předpisů v oblasti rodinně-právní, sociální, občanskoprávní, trestněprávní, školské, zdravotní a i daňové.¹⁶

Zákon o rodině

Tento zákon upravuje vzájemné vztahy mezi rodiči a dětmi a dále pak rovněž jejich práva a povinnosti. Pro téma této bakalářské práce jsou pak nejdůležitější tato ustanovení:

Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o osobu dítěte (o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj), při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění.

¹⁵ ONDRÁČKOVÁ, J., *Co je úmluva o právech dítěte*. Praha: Český helsinský výbor, 1996, str. 5

¹⁶ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. str. 32

Rodiče jsou povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Soud rodičovskou zodpovědnost omezí, nevykonává-li rodič řádně rodičovské povinnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte.

Soud rodiče rodičovské zodpovědnosti zbaví, zneužívá-li rodič její výkon nebo ji závažným způsobem zanedbává. Soud vždy posoudí, zda nejsou důvody pro zbavení rodičovské zodpovědnosti, dopustil-li se rodič úmyslného trestného činu vůči dítěti či svého dítěte mladšího patnácti let ke spáchání trestného činu použil, nebo byl spolupachatelem, návodcem či pomocníkem k trestnému činu spáchanému svým dítětem. Těmito rozhodnutími vyživovací povinnost vůči dítěti nezaniká.¹⁷

Trestní zákon

„Tyráním, zneužíváním či zanedbáváním dítěte se osoba trestně odpovědná dopouští skutku, který může naplnit znaky skutkové podstaty několika trestných činů, zejména však trestného činu týrání svěřené osoby, pohlavního zneužívání, znásilnění, zanedbání povinné výživy, ohrožování mravní výchovy mládeže, vraždy, opuštění dítěte, kuplířství, ohrožování mravnosti, únosu, obchodování s dětmi s obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku.“¹⁸

¹⁷ Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

¹⁸ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon

2. 14 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Odhalovat případy týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí lze především jejich cíleným vyhledáváním. V rámci systému ochrany ohrožených dětí působí orgány, resp. subjekty, které se vzhledem k charakteru své činnosti nejčastěji setkávají s případy ohrožených dětí a které v rámci své specializace disponují příslušnými znalostmi a pravomocemi.

Dle ustanovení § 4 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zajišťují sociálně právní ochranu dětí orgány sociálně právní ochrany dětí, jimiž jsou krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností a obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně.

Kromě nich zajišťují sociálně-právní ochranu dětí obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další fyzické a právnické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny krajským úřadem.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Je dle ustanovení § 9 zákona č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR, ve znění pozdějších předpisů, ústředním orgánem státní správy pro péči o rodinu a děti, právní ochranu mateřství a sociální péči.

Tím je míněna především metodická a koncepční činnost tohoto orgánu sociálně právní ochrany dětí v uvedených oblastech.

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Je správním orgánem s celostátní působností a ve své činnosti je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí České republiky.

Hlavní náplní jeho práce je výkon sociálně právní ochrany dětí ve vztahu k zahraničí. Významnou agendou tohoto úřadu je rovněž výkon povinností uložených Úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, kdy byl Úřad určen jako ústřední orgán k výkonu příslušných povinností.

Základem, od něhož byla odvozena tato působnost Úřadu v oblasti ochrany ohrožených dětí je úvaha, že dítě, které bylo protiprávně přemístěno či zadrženo je nutno považovat za dítě psychicky týrané.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

Jeho oddělení sociálně právní ochrany dětí je hlavním a nejdůležitějším článkem systému ochrany dětí v rámci orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Agenda oddělení je zpravidla rozložena na terénní sociální práce a agendu zprostředkování náhradní rodinné péče. Jakožto orgán sociálně právní ochrany dětí je oprávněno podávat návrhy soudu, za podmínek stanovených zákonem č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Ve vztahu k týranému, zanedbávanému a zneužívanému dítěti jde zejména o návrh na rozhodnutí o splnění podmínky osvojení, spočívající v tom, že rodiče neprojevují zájem o své dítě, návrh na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo na pozastavení jeho výkonu, návrh na předběžné opatření a návrh na nařízení ústavní výchovy, jejího prodloužení a nebo zrušení.

Zákon ukládá obecnímu úřadu povinnost zajistit dítěti, které se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku okamžitou pomoc.

Obecní úřady

Obecním úřadům zákon přiznává významné pravomoci na poli preventivní a poradenské činnosti. V oblasti ochrany ohrožených dětí jde pak o vyhledávání dětí.

Případy ohrožených dětí poté obecní úřad oznamuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Pracovníci obecního úřadu působí na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, projednávají s rodiči

odstranění nedostatků ve výchově dítěte či napomínají rodiče a osoby, které narušují řádnou výchovu dítěte.

Zákon ukládá obecnímu úřadu povinnost zajistit dítěti, které se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku okamžitou pomoc.¹⁹

2. 15 Pomocné organizace

Pokud má jedinec problémy, dochází k jeho týrání, zneužívání či zanedbávání, má potíže s komunikací, emocemi, úzkostí, depresí, nejistotou, má rodinné potíže a mnoho dalších, a rozhodne se, že je chce řešit, může se rovněž obrátit na celou řadu pomocných specializovaných institucí. Zde může hledat a nacházet pomoc .

Krizové centrum

Je to pracoviště zaměřené na pomoc lidem v naléhavých životních situacích. Jeho provoz bývá často nepřetržitý. Pracovníky krizového centra bývají zkušení psychologové, psychiatři, sociální pracovníci, zdravotní sestry. Tito odborníci jsou zároveň psychoterapeuty a jsou vyškoleni pro práci s klienty, kteří se ocitli v krizi.

Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologická poradna se nachází v každém regionu naší republiky. Je určena dětem a nebo mladým lidem, u kterých se vyskytují potíže se školou. To jsou například problémy s osvojováním učiva, s pracovním tempem, ale i situace, v nichž těžiště problémů může souviset s rodinou či skupinou vrstevníků.

¹⁹ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. str. 78-80

Klientem pedagogicko – psychologické poradny se může stát člověk od 3 až do 19 let.

Poradna pro rodinu , manželství a mezilidské vztahy

Tento typ poradny se nechází v každém regionu republiky. Klientem se může stát člověk v každém věku, pokud má problémy s nějakým typem vztahu. Může jít o rodinné vztahy – dítě s rodiči, rodiče s dítětem, o vztahy mezi generacemi – děti, rodiče, prarodiče, o vztahy milenecké, partnerské, manželské.

Člověk do tohoto typu poradny může jít jak sám, tak s partnerem či členem rodiny, kterého se věc týká. Může také přijít i celá rodina.

Psychoterapeutická centra a psychoterapeutická pracoviště

Psychoterapeutické centrum je zpravidla určeno klientům určité věkové skupiny, například dětem, dospívajícím a dospělým. Do takového centra je možné přijít na doporučení pracovníka linky důvěry nebo krizového centra, ale je možné také přijít podle vlastní úvahy.

Linky důvěry

Linka důvěry je pracoviště, které je možné kontaktovat prostřednictvím telefonu. Bývá součástí krizového nebo psychoterapeutického centra či poradny. Může to být ale i samostatné pracoviště.

Na lince důvěry pracují terapeuti, kteří mohou být buď profesionálové a nebo laici. To znamená, že telefonicky pak lze hovořit s psychologem, lékařem, sociálním pracovníkem a nebo s vyškoleným laikem, který prošel přípravou pro práci na lince důvěry. Na linku důvěry je možno se obrátit s jakýmkoliv problémem, ale existují i linky důvěry specializované. Většina linek důvěry má nepřetržitou službu a nebo má provoz do pozdních večerních hodin.²⁰

²⁰ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVA, R., *O týrání a zneužívání*. Praha : Lidové noviny, 1996, str. 113-117

2. 16 Sociální práce s dětmi postiženými CAN

Oddělení jednotlivých typů špatného zacházení je v praxi nesnadné. Emoční týrání se například vyskytuje i u mnoha dětí, s nimiž pečující osoba i špatně zachází.

Největší pozornost poutají případy brutálního násilí na dětech, které jsou ale fakticky velmi řídké. Naprostá většina případů špatného zacházení s dětmi má podobu spíše zanedbávání potřeb dítěte.

Kvalifikované posouzení špatného zacházení s dítětem musí brát v úvahu závažnost zneužívání a týrání, dále pak častost těchto projevů pečujících dospělých, věk dítěte a jeho vyspělost (**viz příloha č. 3**).

Absolutní kritéria, která by definovala hranici špatného zacházení s dětmi a byla nezávislá na době a kultuře, není možné stanovit. Vážné formy týrání a zanedbávání jsou ty, které by jako taková posuzovala většina všech lidí, tvořící určitou společnost. Ani zákon nemůže do všech detailů vymezit, co je a co není špatné zacházení s dětmi.

Hodně záleží na tom, aby pracovník posuzující špatné zacházení s dítětem byl adekvátně vycvičen a aby měl zázemí v organizaci, které mu umožní sporné případy konzultovat, případně do řešení angažovat i jiné pracovníky.

Indikátorem špatného zacházení s dětmi jsou nálezy lékařů, údaje učitelů, oznámení policie, oznámení občanů státním orgánům nebo jiným organizacím, kontakty postižených dětí s krizovými centry.

I když je ve všech západoevropských zemích uzákoněna povinnost oznamovat příslušným orgánům státu případy špatného zacházení s dítětem, odhady expertů se shodují v tom, že oznámena je jen malá část případů a že se jen

menší části z evidovaných případů dostane vůbec nějaké systematické pozornosti a intervence.

Poškození dítěte nemusí být vždy patrné ve formě tělesné újmy zjistitelné lékařským vyšetřením. Zjišťování skutkové podstaty je náročná procedura, kterou by měl provádět tým specializovaných profesionálů s jasně rozdělenými kompetencemi.

Prostředím, v němž často dochází ke špatnému zacházení s dětmi, jsou mnohobproblémové rodiny. V těchto rodinách se kumulují důsledky různých osobních a sociálních znevýhodnění.²¹

2. 17 Intervence u dětí se syndromem CAN

Prvním předpokladem intervence je zjištění, že ke zneužití dítěte skutečně došlo. K tomuto zjištění je třeba pečlivého šetření ze strany sociálních pracovníků a policie.

Prioritou je zajistit, aby dítě bylo v bezpečí a nebylo vystaveno dalšímu zanedbávání či zneužívání. Je zahájen diagnostický proces, který by měl vyústit v prognózu případu. Z této prognózy pak plyne návrh na pomocná, ochranná, terapeutická a další opatření ve prospěch dítěte.

Po ukončení vyšetřování může následovat soudní řízení ve věci další péče o dítě (nařízení ústavní výchovy, dohledu apod.) a nebo trestní řízení proti dospělému, který dítě zanedbával či zneužíval.

²¹ MATOUŠEK, O., *Sociální práce v praxi*. Praha : Portál, 2005, str. 4

Existují různá řešení, jak dítěti zajistit pozitivní a bezpečné podpůrné prostředí pro budoucí život. Jedná se zejména o jeho opětovné začlenění do rodiny. Toto však bývá možné jen v případě, že dítě může zůstat s rodičem, který dítě nezneužíval. Dalším řešením je pobyt v náhradní rodině, například v péči prarodičů a dalších příbuzných, či radikální řešení, odejmutí dítěte z rodiny a jeho umístění do ústavní výchovy.²²

V případě jevu CAN je rozhodující primární prevence. To je taková, která má zabránit, aby se dítěti vůbec ubližovalo. Primární prevence sama o sobě představuje velmi obsáhlou a mnohotvarou oblast společenské praxe.

Působení na širokou veřejnost a obecná opatření ve prospěch rodiny s dětmi, tj. zaměřené, cílevědomé působení na veřejnost tak, aby se vytvářela dětem příznivá společenská atmosféra. Cílem je povznesení hodnoty dítěte a dobře fungující rodiny pro společnost jako celek. Podstatná úloha tu připadá sdělovacím prostředkům, škole, institucím, organizacím a církvím. Patří sem rovněž všechny zákony, vyhlášky a směrnice, které se dotýkají života dětí v rodinách a mimo rodinu.

Specifická osvěta a informovanost současných a potencionálních vychovatelů dětí, tj. osvěta rodičů o postojích k dítěti, poučení o výživě, správné životosprávě, správné péči o děti, poučení o výchově. Je zde žádoucí zdůraznění rodičovské zodpovědnosti, otcovské role v rodině, výchova k rodičovství na školách, prevence nechtěného těhotenství, propagace antikoncepce a další opatření.²³

²² MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Děti, rodina a stres*. Praha, Galén, 1994, str. 21, 22

²³ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Děti, rodina a stres*. Praha, Galén, 1994, str. 13-16

3 Praktická část

3.1 Cíl práce

Cílem práce je zmapovat teoreticky i prakticky problematiku rodin a dětí postižených syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (dále jen CAN) v ohlášených případech, kterými se zabýval orgán sociálně-právní ochrany ve městě Chomutově v letech 2005, 2006 a 2007.

3.2 Zkoumaný vzorek

Výzkumný vzorek tvořil celkový počet, tj. **65 ohlášených případů týrání, zneužívání a zanedbávání dětí**, které trvale žijí ve městě Chomutově, kterými se zabýval orgán sociálně-právní ochrany dětí při Magistrátu města Chomutova v roce 2005, 2006 a 2007.

3.3 Základní průzkumná metoda

Jako průzkumná metoda byla použita analýza spisové dokumentace – opatrovnických spisů dětí, vedených orgánem sociálně-právní ochrany dětí při Magistrátu města Chomutova. Dále bylo možno čerpat ze statistických údajů, které jsou orgánem sociálně právní ochrany shromažďovány.

Pomocí metody analýzy spisové dokumentace byly získány údaje, ze kterých bylo možno v průběhu práce čerpat. Jednalo se o spisovou dokumentaci - tzv. opatrovnické spisy dětí, ve kterých jsou uvedeny veškeré informace o výchovném prostředí dítěte, rodinná a sociální anamnéza, školní hodnocení dítěte, lékařské zprávy, zprávy mateřských školek, odborných zařízení a další v průběhu času získané dokumenty, týkající se života dítěte.

Opatrovnický spis každého dítěte je orgánem sociálně-právní ochrany dětí veden od doby, kdy se tento orgán musel začít dítětem či jeho sourozenci zabývat a to z jakéhokoliv důvodu. Každý opatrovnický spis je veden až do doby zletilosti posledního dítěte v rodině. Po vyřazení z rejstříku spisů je pak archivován a uložen do Státního archivu ve městě Kadaň.

3. 4 Stanovení předpokladů

Při stanovení předpokladů bylo vycházeno jak ze informací čerpaných v odborné literatuře, tak i z vlastních poznatků autorky práce, která již řadu let pracuje jako sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

1. Nejméně 50 % dětí z ohlášených případů týrání, zneužívání a zanedbávání bylo ponecháno v původní rodině.
2. Všichni agresori byli vyšetřováni policií a následně odsouzeni.
3. Více než 50 % rodin dětí bylo již v předchozích letech v evidenci orgánu sociálně právní ochrany dětí.
4. Více než 70 % pachatelů - agresorů byli nejbližší rodinní příslušníci.

5. Syndrom CAN se vyskytuje ve více než 50 % v rodinách na slabé sociální úrovni.

6. Fyzickým týráním jsou více postiženi chlapci a mladší děti.

7. Fyzické týrání - bití je nejčastější formou syndromu CAN.

3. 5 Vyhodnocení zjištěných výsledků

3. 5. 1 Ponechání dítěte v rodině

Lze předpokládat, že nejméně 50 % týraných dětí z případů nahlášených orgánu sociálně-právní ochrany dětí ve městě Chomutově v roce 2005, 2006, 2007, bylo ponecháno ve své původní rodině.

Při stanovení tohoto předpokladu bylo vycházeno z vlastních zkušeností autorky práce. Ta v oboru sociálně-právní ochrany, dříve péče o děti, pracuje již po dobu 15 let a její zkušenost s těmito případy je taková, že většina týraných dětí byla po provedeném vyšetření případu, zmapování celé situace, nutných zákrocích ve prospěch dítěte a odstranění, případně odsouzení pachatele, byla ponechána v původní rodině (viz. tabulka č. 1).

Nad péčí o dítě byl pak následně vykonáván dohled sociálními pracovníky ať už v rámci sledované rodiny a nebo v rámci nařízeného soudního dohledu.

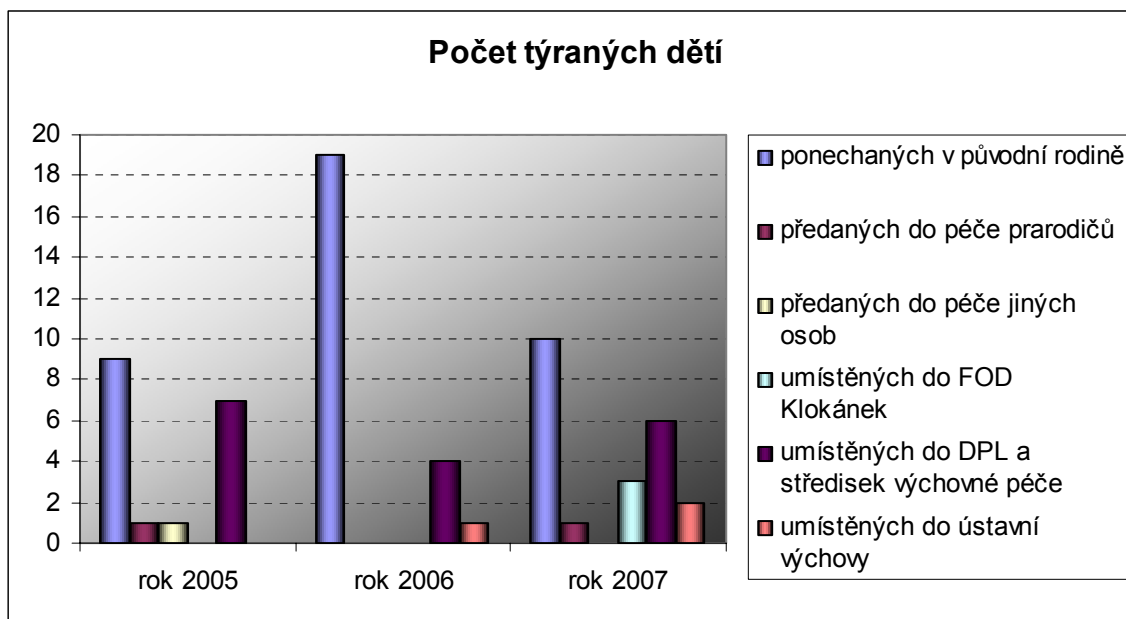
Tabulka č. 1 - Počet týraných dětí

Počet týraných dětí	rok 2005	rok 2006	rok 2007	Σ
ponechaných v původní rodině	9	19	10	38
předaných do péče prarodičů	1	0	1	2
předaných do péče jiných osob	1	0	0	1
umístěných do FOD Klokánek	0	0	3	3
umístěných do DPL a středisek výchovné péče	7	4	6	17
umístěných do ústavní výchovy	0	1	2	3

Vysvětlivky : FOD – Fond ohrožených dětí

DPL – dětské psychiatrické léčebny

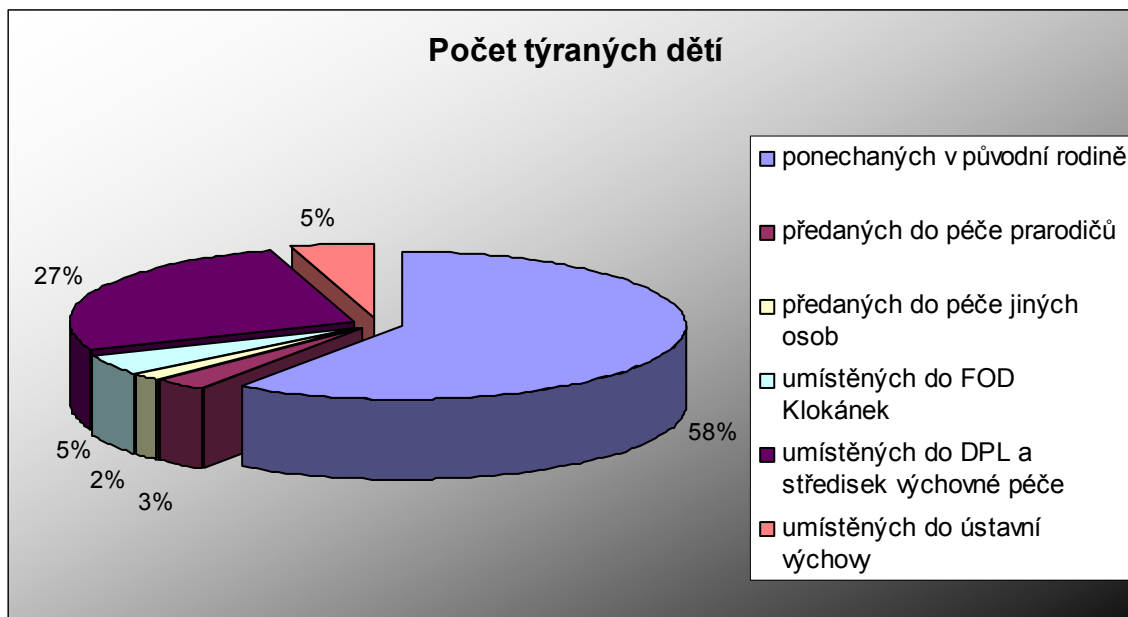
Graf č. 1a - Počet týraných dětí

Vysvětlivky : FOD – Fond ohrožených dětí

DPL – dětské psychiatrické léčebny

Graf č. 1b - Počet týraných dětí

Vysvětlivky : FOD – Fond ohrožených dětí

DPL – dětské psychiatrické léčebny

Předpoklad **se potvrdil**, neboť z průzkumu zcela přesvědčivě vyšlo najevo, že více jak polovina všech dětí, respektive 58 % z ohlášených případů syndromu CAN, byla ponechána v původní rodině.

Další nezanedbatelná část dětí, 27 %, byla svěřena do odborné péče dětské psychiatrické léčebny či středisek výchovné péče a po úpravě stavu následně vrácena do původní rodiny. Do ústavní výchovy či do péče Fondu ohrožených dětí bylo umístěno celkem 10 % dětí.

3. 5. 2 Potrestání agresoři

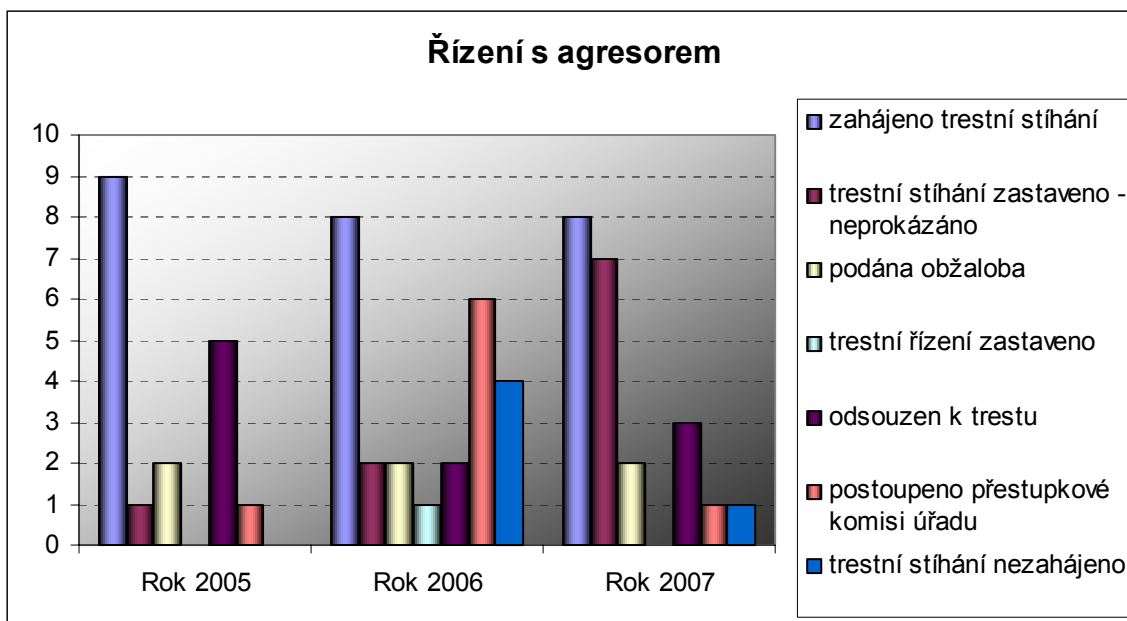
Lze předpokládat, že všichni agresoři, kteří se dopustili závažných trestných činů násilí vůči nezletilým dětem, v ohlášených případech, ve městě Chomutově v roce 2005, 2006 a 2007, byli nebo jsou za své činy trestně stíháni a následně pak odsouzeni.

Při stanovení této předpokladu bylo vycházeno z úsudku, že za každý trestný čin týrání, zneužívání či zanedbávání, spáchaný na dítěti, by měl být agresor stíhán, obžalován a následně odsouzen k trestu.

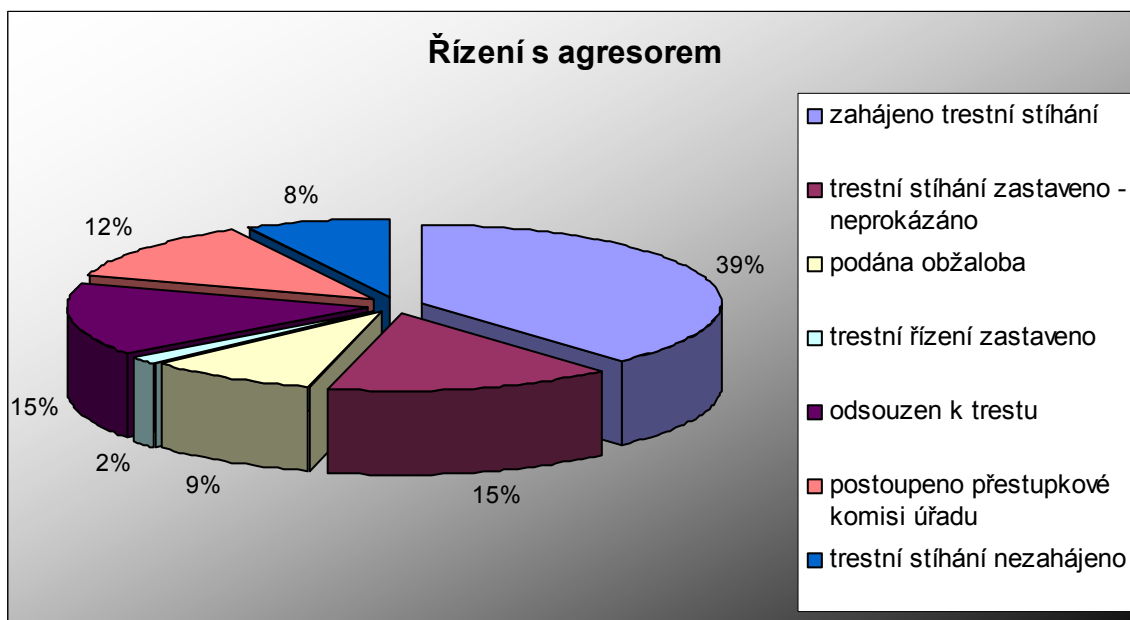
Tabulka č. 2 - Řízení s agresorem

Řízení s agresorem	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Σ
zahájeno trestní stíhání	9	8	8	25
trestní stíhání zastaveno - neprokázáno	1	2	7	10
podána obžaloba	2	2	2	6
trestní řízení zastaveno	0	1	0	1
odsouzen k trestu	5	2	3	10
postoupeno přestupkové komisi úřadu	1	6	1	8
trestní stíhání nezahájeno	0	4	1	5

Graf č. 2a - Řízení s agresorem

Graf č. 2b - Řízení s agresorem

Předpoklad **se nepotvrdil**, neboť jak vyplynulo z průzkumu, v pouhých 39 % nahlášených případů týrání, zneužívání či zanedbávání dětí, bylo zahájeno trestní stíhání pachatele.

Jak dále vyplynulo z průzkumu, v 15 % případů bylo trestní stíhání zastaveno a to z důvodů, že se vůbec nepodařilo prokázat trestný čin. V 15 % případů pak byla věc policií postoupena k projednání Přestupkové komisi Magistrátu města Chomutova.

Pouze 15 % pachatelů bylo odsouzeno k trestu a to jak k trestu odnětí svobody nepodmíněně, tak i k trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem.

3. 5. 3 Předchozí evidence dětí

Lze předpokládat, že více jak 50 % rodin dětí postižených CAN bylo před zjištěním tohoto jevu již v evidenci orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Hlavním důvodem předchozí evidence dětí bylo předchozí zanedbávání péče o děti ze strany rodiny.

Při stanovení této předpokladu bylo vycházeno opět z dlouholetých zkušeností autorky z práce sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

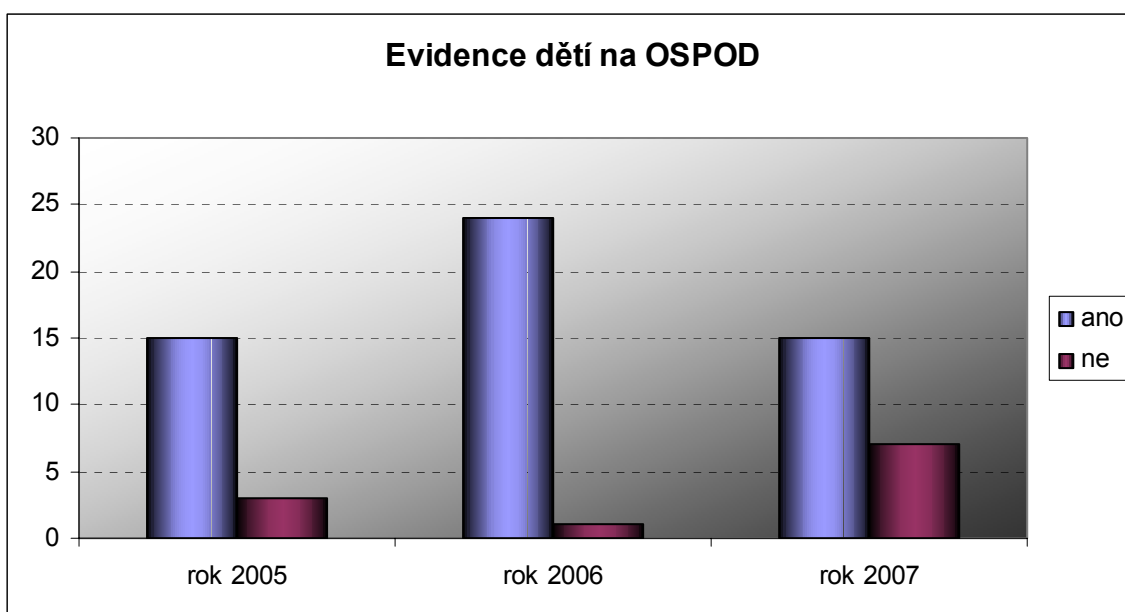
Tyto zkušenosti byly takové, že ve většině zjištěných případů týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte bylo již dítě a jeho rodina sociálním pracovníkům známo a že již procházelo evidencí, ať už z jakéhokoliv důvodu.

Jako hlavní důvod evidence dítěte se jeví předchozí zanedbávání péče o děti ze strany rodiny.

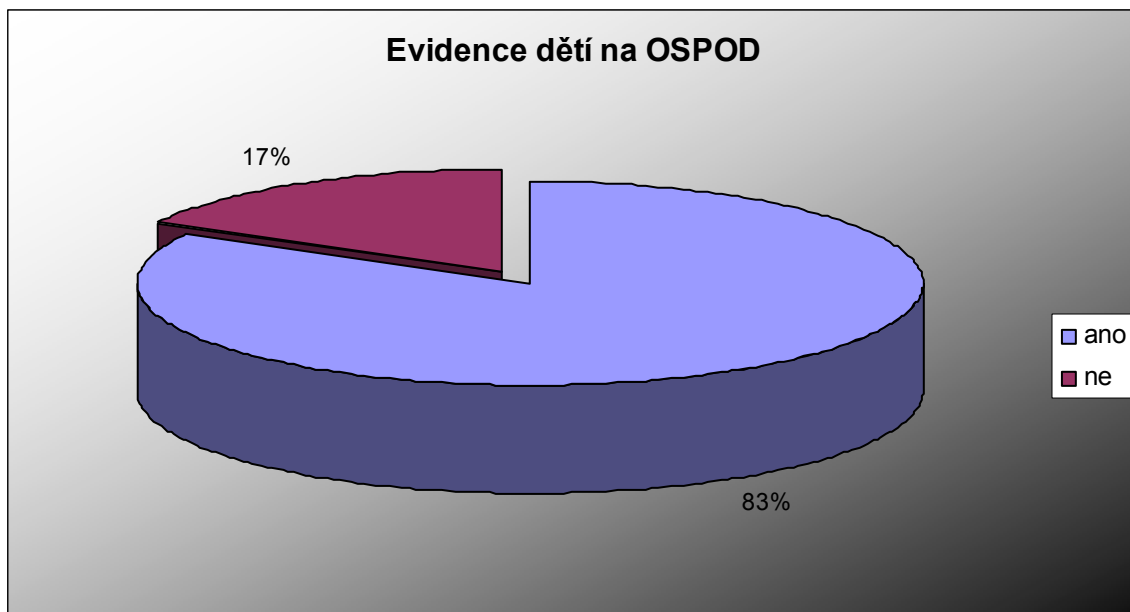
Tabulka č. 4 - Evidence dětí na OSPOD

Předchozí evidence dítěte orgánem OSPOD	rok 2005	rok 2006	rok 2007	Σ
ano	15	24	15	54
ne	3	1	7	11

Graf č. 4a - Evidence dětí na OSPOD

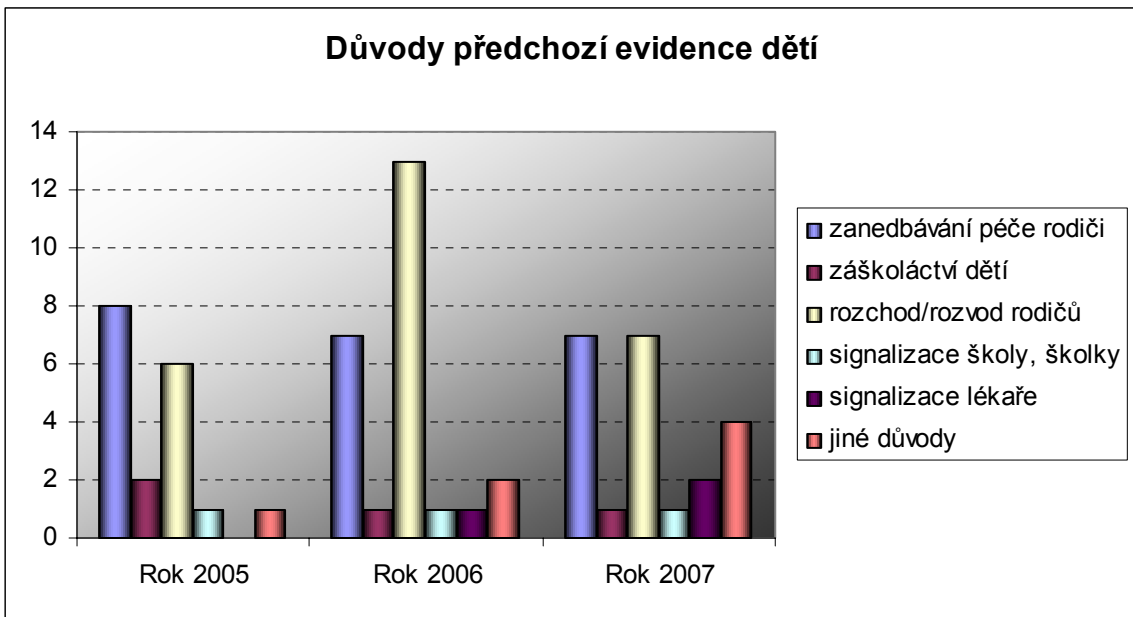
Graf č. 4b - Evidence dětí na OSPOD

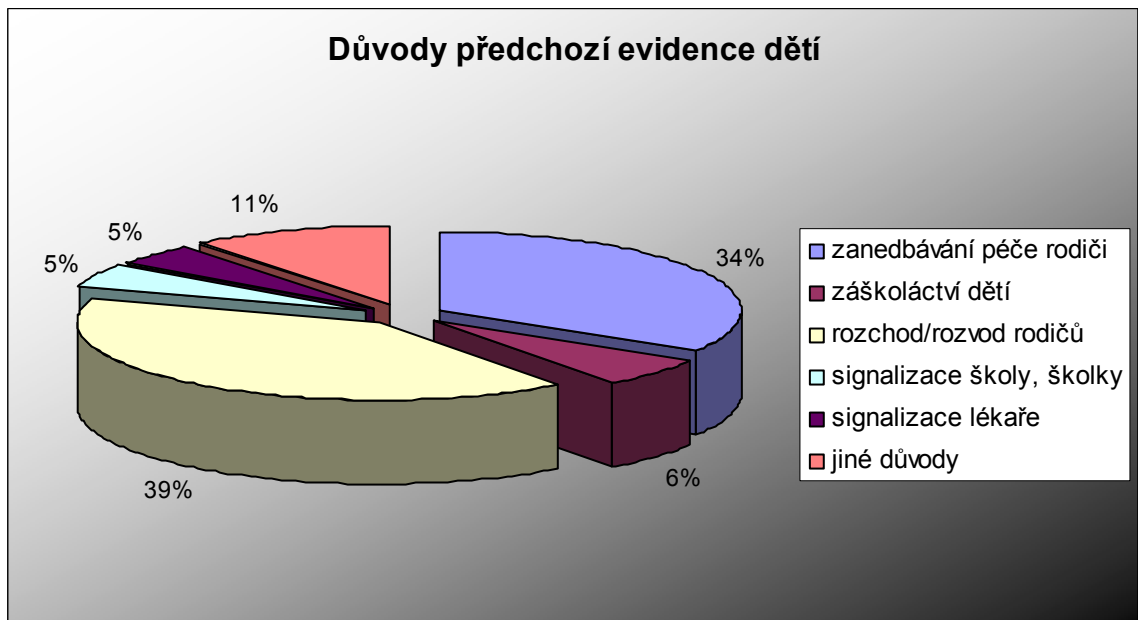
Tabulka č. 5 - Důvody předchozí evidence dětí

Důvody předchozí evidence dětí	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Σ
zanedbávání péče rodiči	8	7	7	22
záškoláctví dětí	2	1	1	4
rozchod/rozvod rodičů	6	13	7	26
signalizace školy, školky	1	1	1	3
signalizace lékaře	0	1	2	3
jiné důvody	1	2	4	7

Graf č. 5a - Důvody předchozí evidence dětí

Graf č. 5b - Důvody předchozí evidence dětí

Předpoklad **se nepotvrdil**. Z průzkumu je sice zcela evidentní, že 83 % dětí ze všech hlášených případů dětí týraných, zanedbávaných a zneužívaných, bylo již v předchozí evidenci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ale bylo zjištěno, že největší 39 % podíl na předchozí evidenci dětí orgánem sociálně-právní ochrany měl rozchod, popřípadě rozvod rodičů. Předchozí zanedbávání péče o děti bylo až druhým nejčastějším důvodem předchozí evidence dětí. Činilo 34 % všech ohlášených případů.

3. 5. 4 Agresor- člen rodiny

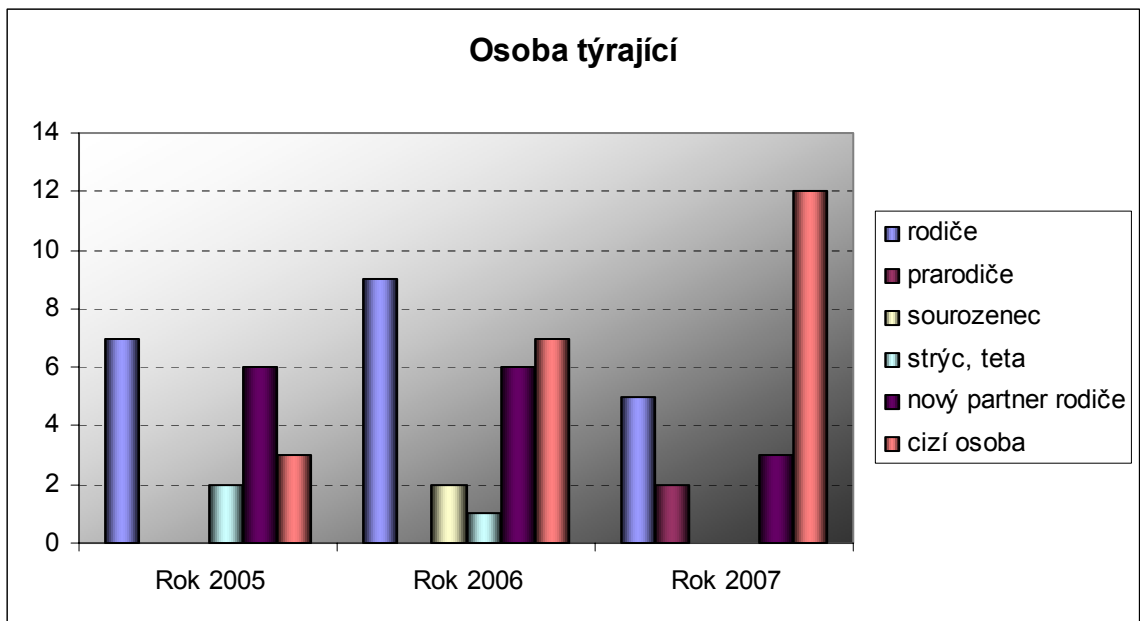
Lze předpokládat, že minimálně 70 % pachatelů týrání dětí byli členové vlastní rodiny dítěte.

Předpoklad vychází z mnoha obdobných závěrů odborné literatury, která se zabývá problematikou týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Odborná literatura uvádí, že nejčastějšími pachateli této trestné činnosti páchané na dětech jsou nejbližší příbuzní dítěte, otec, matka, prarodiče, popřípadě strýcové. Není proto důvod se domnívat, že by situace v rodinách na Chomutovsku byla jiná.

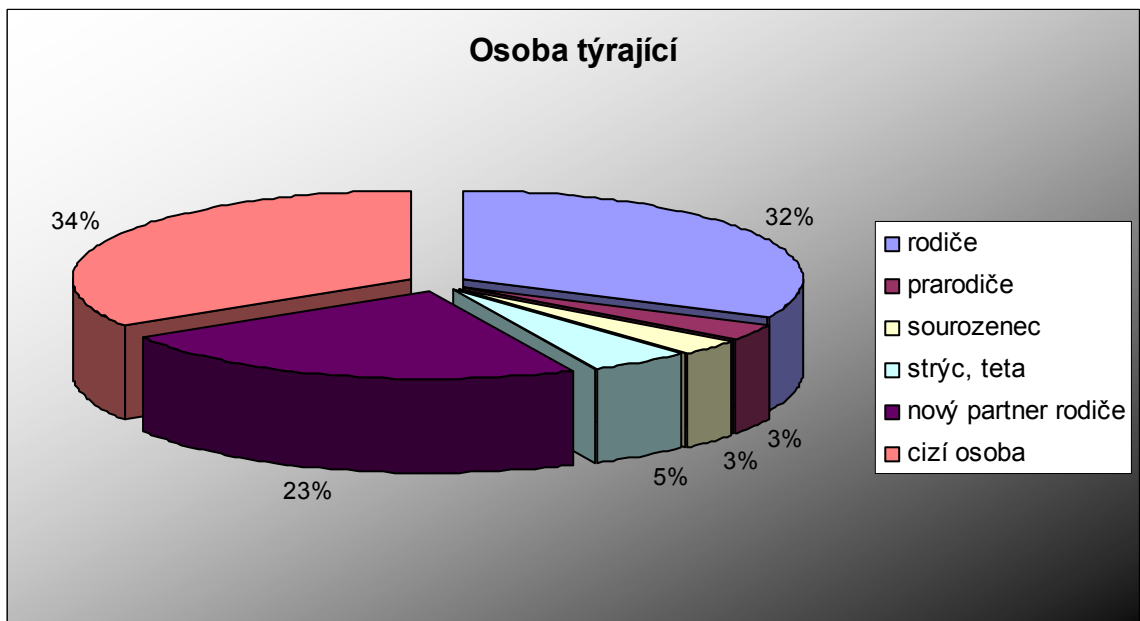
Tabulka č. 6 - Osoba týrající

Osoba týrající	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Σ
rodiče	7	9	5	21
prarodiče	0	0	2	2
sourozenec	0	2	0	2
strýc, teta	2	1	0	3
nový partner rodiče	6	6	3	15
cizí osoba	3	7	12	22

Graf č. 6a - Osoba týrající

Graf č. 6b - Osoba týrající

Předpoklad **se nepotvrdil**, neboť ze závěrů průzkumu je patrné, že podíl pachatelů z řad rodinných příslušníků dítěte tvoří sice největší procento všech pachatelů – 43 %, ale netvoří více jak 70 % všech pachatelů a to ani když nové partnery matek považujeme za členy rodiny.

Pachatelé - osoby vůči dítěti cizí, bez rodinných vazeb, se podíleli na týrání dětí z 34 %. Noví partneři matek pak z 23 %.

3. 5. 5 Nízká životní úroveň

Lze předpokládat, že syndrom CAN se ve městě Chomutově vyskytuje z více jak 50 % převážně v rodinách sociálně slabých.

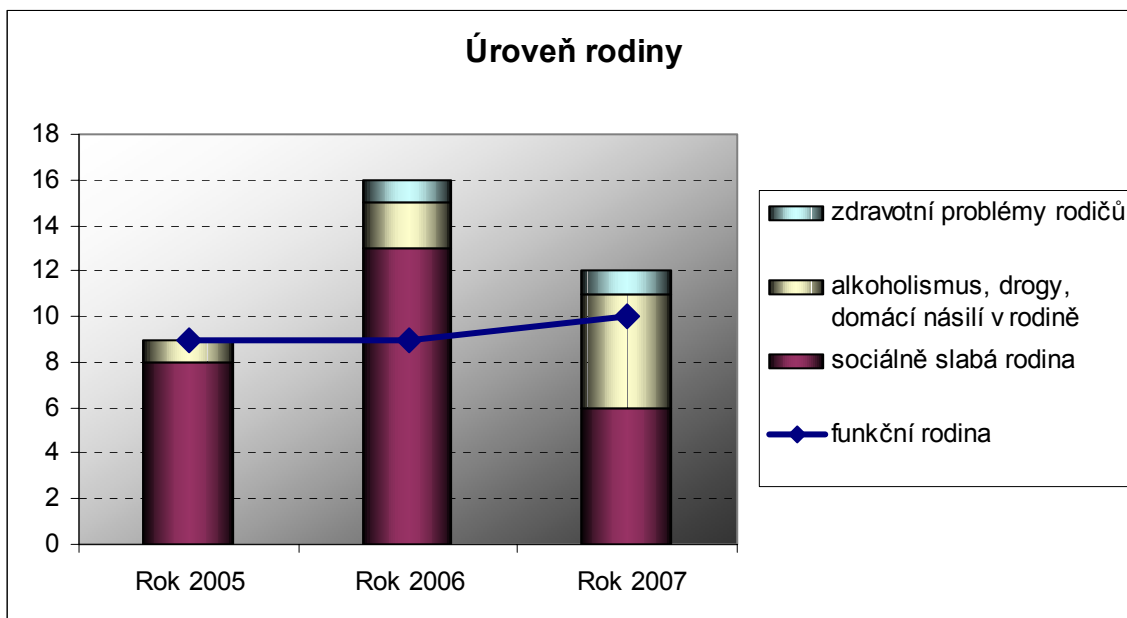
Při stanovení tohoto předpokladu bylo vycházeno z domněnky autorky práce, že převážná většina případů syndromu CAN se vyskytuje v rodinách sociálně slabých, tj. dlouhodobě závislých na dávkách státní sociální podpory a dávkách hmotné nouze, s dlouhodobě nezaměstnanými rodiči.

V těchto rodinách dochází velmi často ke užívání alkoholických nápojů, popřípadě i drog, často se zde vyskytuje domácí násilí. Rodinou není kladen důraz na řádnou školní docházku dětí, rodiče samotní nemají řádné a odpovídající vzdělání.

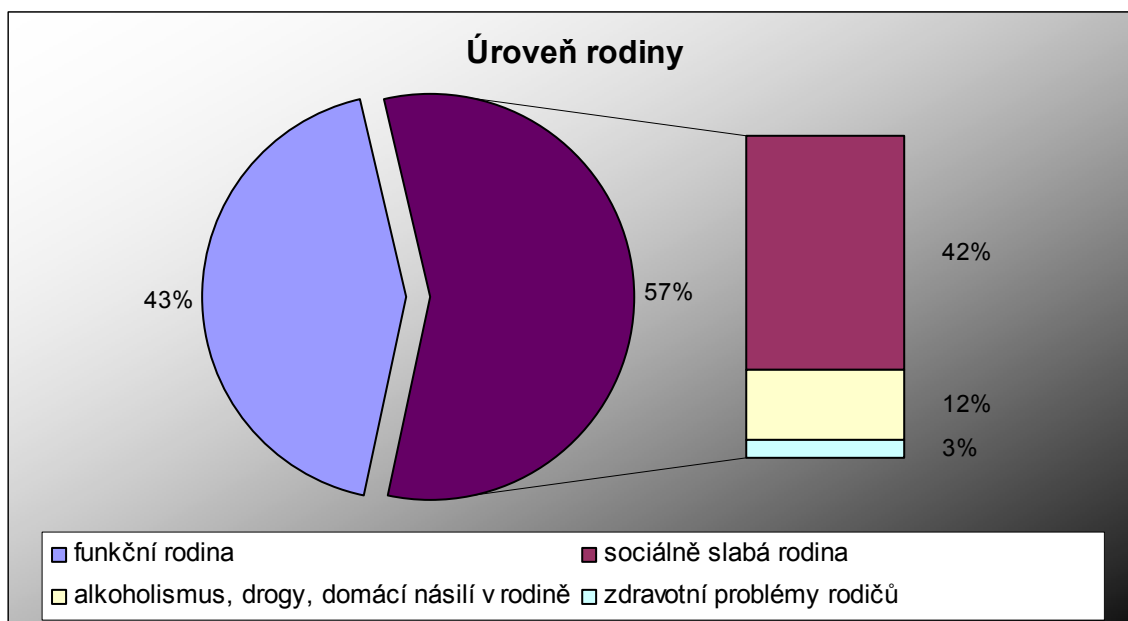
Tabulka č. 7 - Úroveň rodiny

Úroveň rodiny	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Σ
funkční rodina	9	9	10	28
ostatní (součet následujících řádků)	9	16	12	37
sociálně slabá rodina	8	13	6	27
alkoholismus, drogy, domácí násilí v rodině	1	2	5	8
zdravotní problémy rodičů	0	1	1	2

Graf č. 7a - Úroveň rodiny

Graf č. 7b - Úroveň rodiny

Předpoklad se **potvrdil**, neboť jak je patrné z průzkumu, zastoupení rodin sociálně slabých při výskytu syndromu CAN se na Chomutovsku vyskytuje z 57 %.

3. 5. 6 Týrání chlapci

Lze předpokládat, že fyzickým týráním jsou v daném městě postiženi převážně chlapci a děti mladšího školního věku, tj. 9-12 let.

I tento předpoklad vychází z mnoha obdobných závěrů odborné literatury, která se zabývá problematikou týrání, zneužívání a zanedbávání dětí.

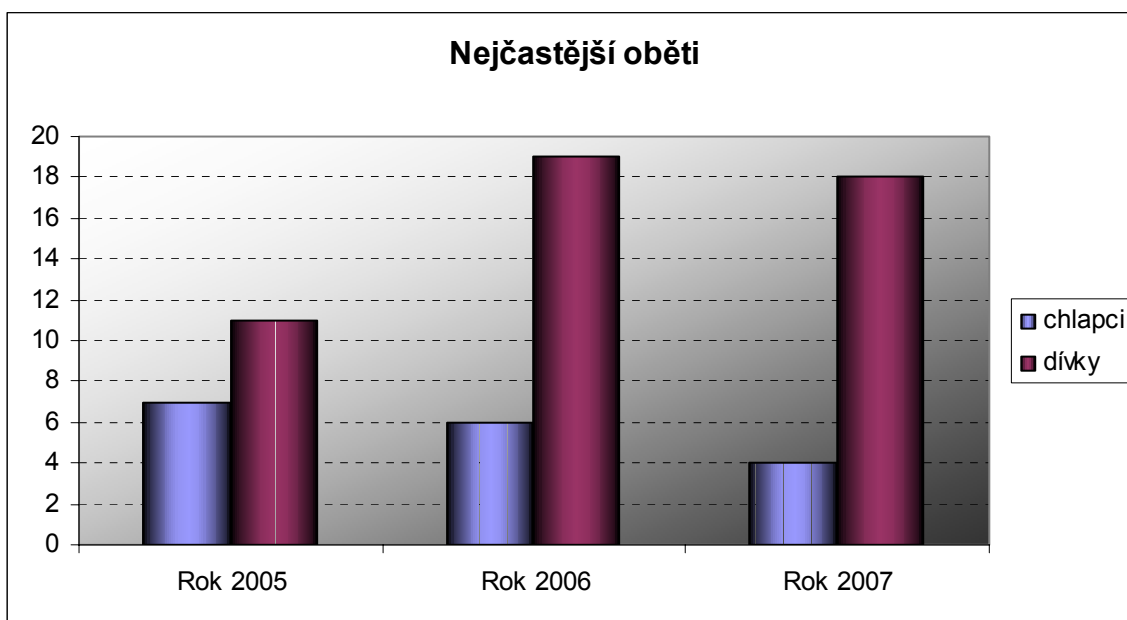
Tato odborná literatura uvádí, že chlapci bývají nejčastějším objektem týrání. Stejná je i zkušenost autorky práce z jejího zaměstnání.

Dalším poznatkem je zkušenost, že více jsou objektem týrání děti v mladším školním věku, které se nedokáží aktivněji bránit.

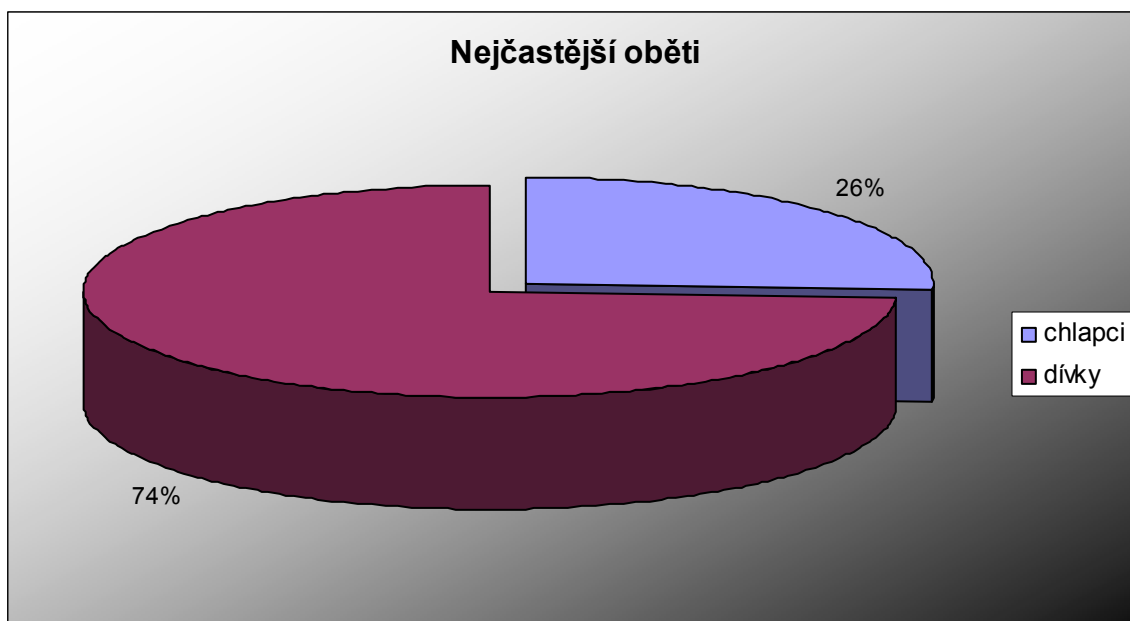
Tabulka č. 8 - Nejčastější oběti

Nejčastější oběti	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Σ
chlapci	7	6	4	17
dívky	11	19	18	48

Graf č. 8a - Nejčastější oběti

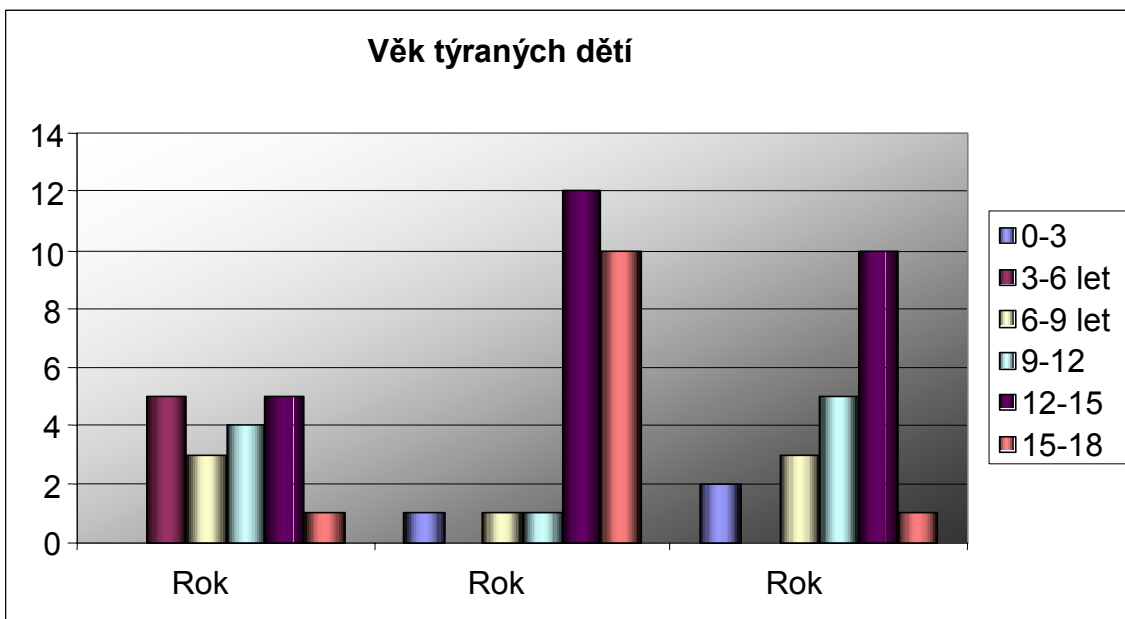
Graf č. 8b - Nejčastější oběti

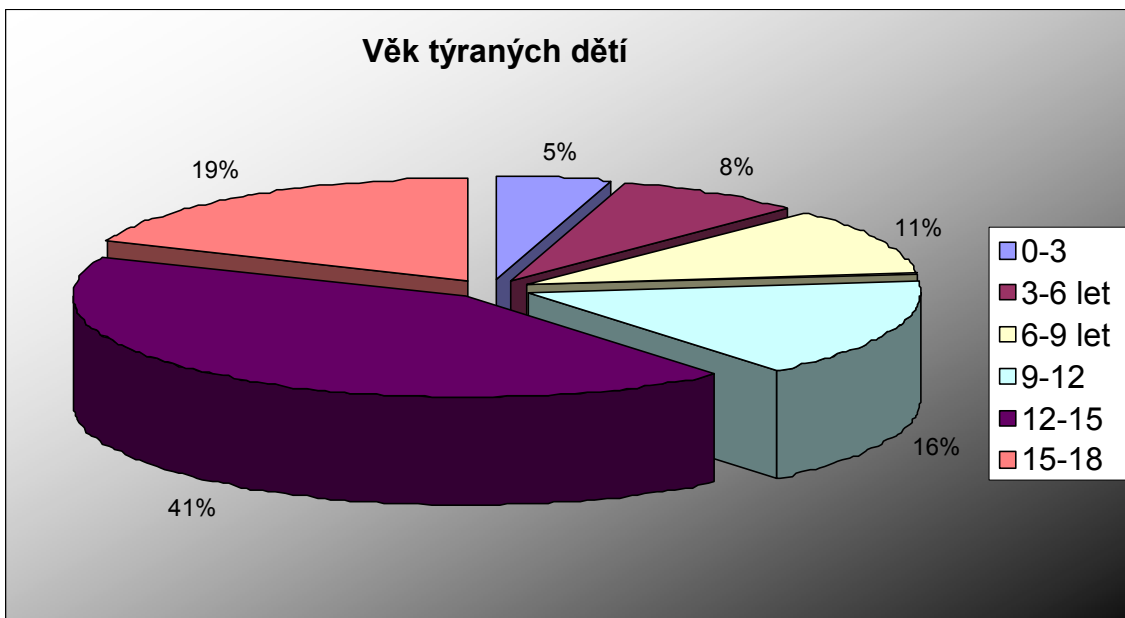
Tabulka č. 9 - Věk týraných dětí

Věk týraných dětí	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Σ
0-3 roky	0	1	2	3
3-6 let	5	0	0	5
6-9 let	3	1	3	7
9-12 let	4	1	5	10
12-15 let	5	12	10	27
15-18 let	1	10	2	13

Graf č. 9a - Věk týraných dětí

Graf č. 9b - Věk týraných dětí

Předpoklad se **nepotvrdil**, neboť dle dat zjištěných průzkumem tvoří chlapeci 26 % ohlášených případů týrání zneužívání a zanedbávání dětí. Naopak, nejčastější obětí syndromu CAN jsou na Chomutovsku dívky.

Rovněž bylo zjištěno, že nejčastější věk obětí týrání, zneužívání a zanedbávání se pohyboval z 41 % v rozmezí od 12 do 15 let.

Věk předpokládaný, tj. od 9 do 12 let byl zastoupen až na třetím místě, v počtu 16 %. Druhé největší procentní zastoupení týraných dětí činí děti ve věku 15 až 18 let a to v 19 %.

Nejnižší zaznamenané procento, 5 % týraných dětí, bylo pak zjištěno ve věkovém rozpětí 0-3 roky dítěte. Zde má zřejmě velký vliv, že se jedná o případy ohlášené. Čím menší dítě, tím menší šance na zjištění syndromu CAN.

3. 5. 7 Děti fyzicky týrané

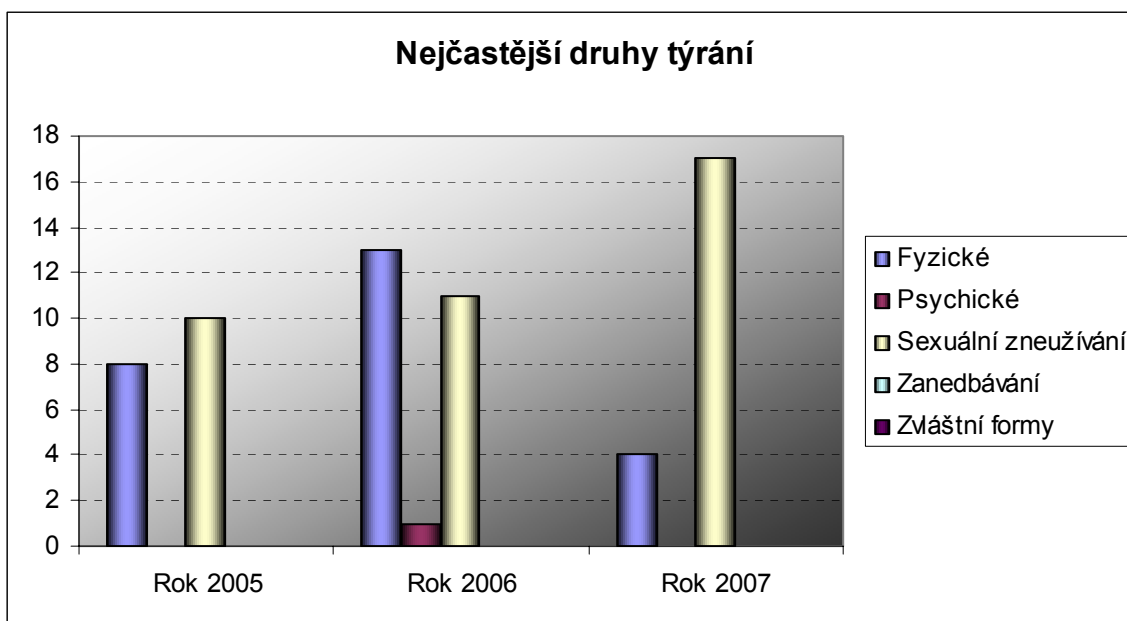
Lze předpokládat, že převážná většina dětí se syndromem CAN byla postižena fyzickým týráním a to nejčastěji bitím.

Předpoklad vychází z názoru autorky, že fyzické týráním je nejčastější formou týrání dětí a že při něm je týrající osobou nejčastěji užívána forma bití ať již rukou a nebo nějakým předmětem .

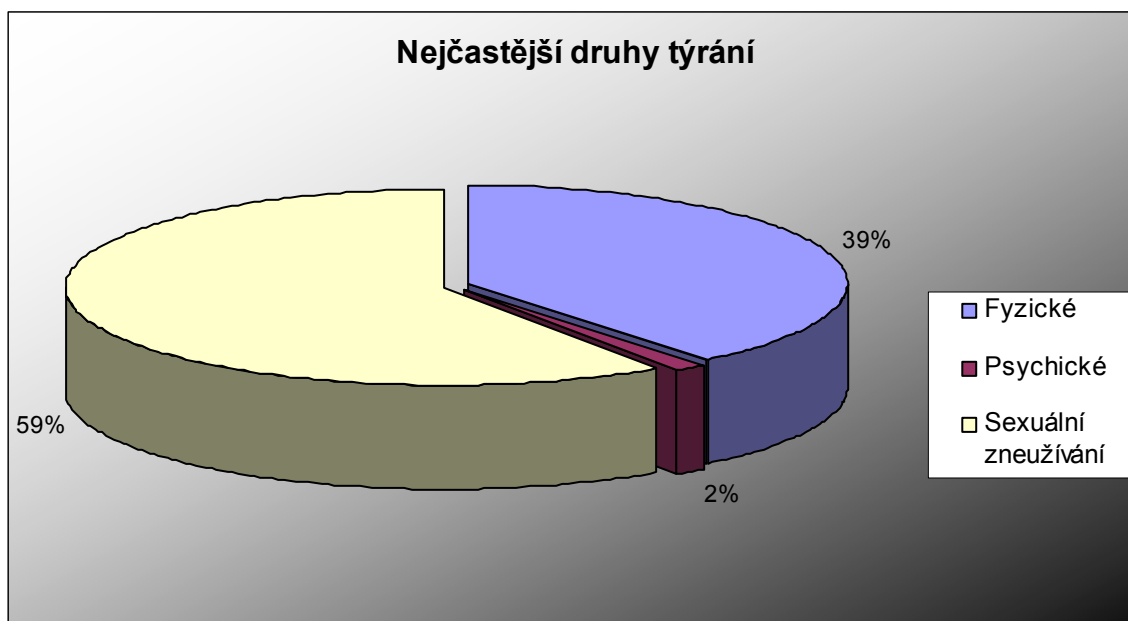
Tabulka č. 10 - Nejčastější druhy týrání

Nejčastější druhy týrání	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Σ
Fyzické	8	13	5	25
Psychické	0	1	0	1
Sexuální zneužívání	10	11	17	38
Zanedbávání	0	0	0	0
Zvláštní formy	0	0	0	0

Graf č. 10a - Nejčastější druhy týrání

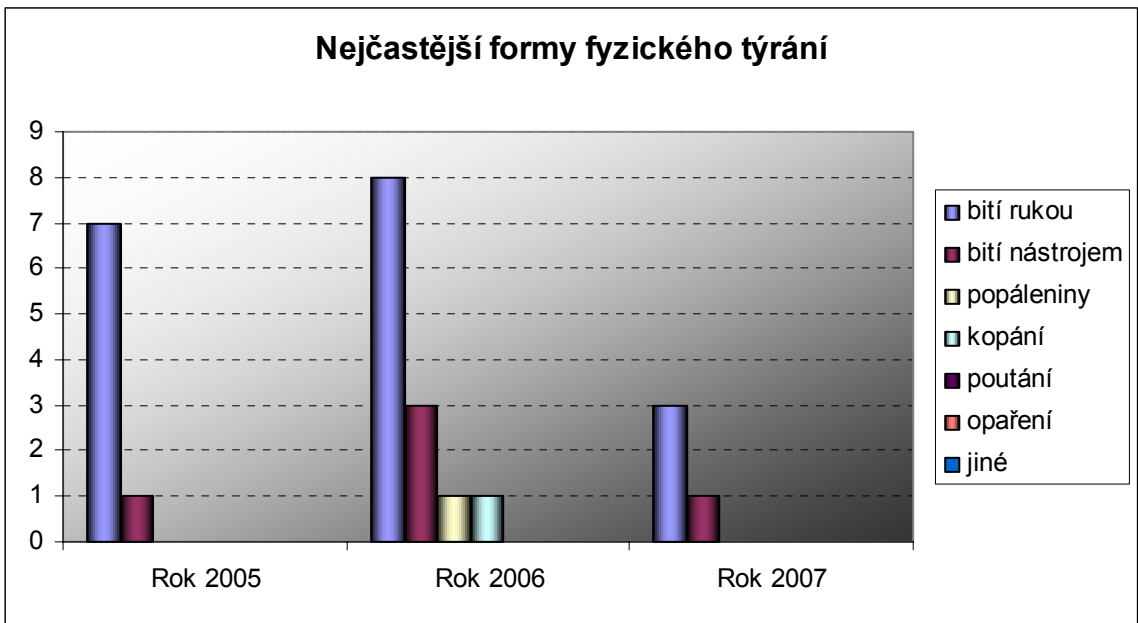
Graf č. 10b - Nejčastější druhy týrání

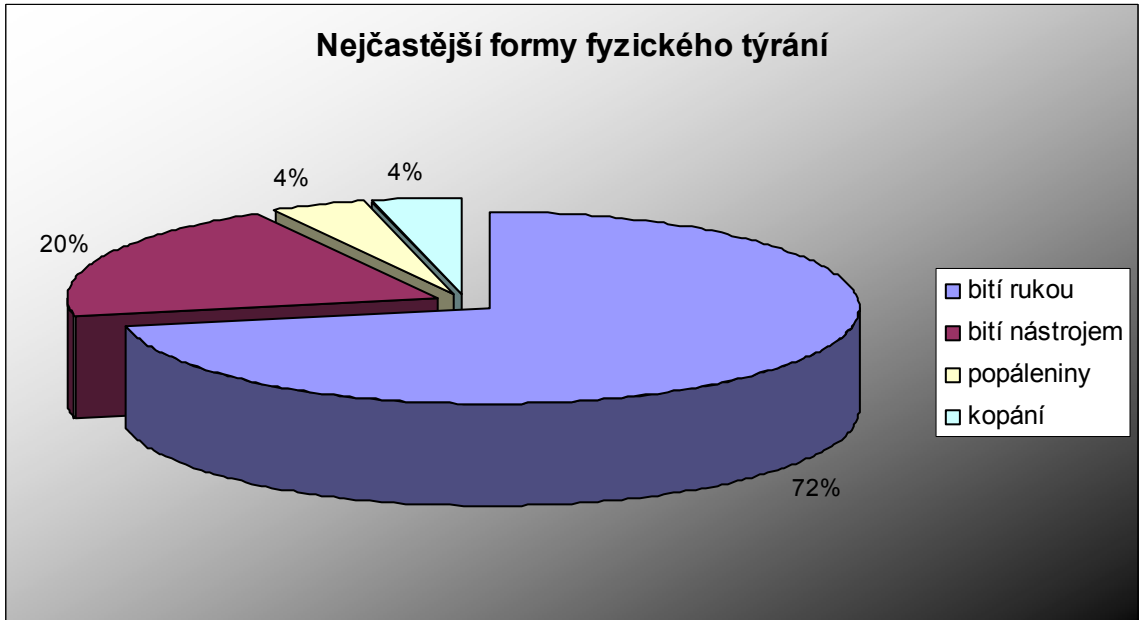
Tabulka č. 11 - Nejčastější formy fyzického týrání

Nejčastější formy fyzického týrání	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007	Σ
bití rukou	7	8	3	18
bití nástrojem	1	3	1	5
popáleniny	0	1	0	1
kopání	0	1	0	1
poutání	0	0	0	0
opaření	0	0	0	0
jiné	0	0	0	0

Graf č. 11a - Nejčastější formy fyzického týrání

Graf č. 11b - Nejčastější formy fyzického týrání

Předpoklad se **nepotvrdil**, neboť jak bylo průzkumem zjištěno, převážná většina dětí, postižených syndromem CAN – 59 % byla za uvedená období sexuálně zneužívána. Fyzické týrání se vyskytovalo v míře menší, 39 %.

Fyzické týrání - bití rukou tvořilo 72 % z nejčastějších forem fyzického týrání dětí.

3. 6 Vybraná kazuistika

Ve vybrané kazuistice by se autorka této práce rád věnovala případu dítěte sexuálně zneužitého. V kazuistice nachází řadu shodných skutečností, které byly zjištěny průzkumem případů dětí týraných, zanedbávaných a zneužívaných.

Všechna anamnestická data a údaje v kazuistice uvedené, byla získána analýzou spisové dokumentace dítěte a osobní znalostí případu. Data osobní anamnézy chlapce byla získána rovněž ze znaleckého posudku dětského klinického psychologa, který byl vypracován z důvodu chlapcova sexuálního zneužití, tedy pro potřeby trestního řízení s pachatelem. Znalecký posudek je založen ve spisové dokumentaci vedené orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Uváděný jedinec : Chlapec Martin O. Je mu v současné době 14 let. Pochází z neúplné rodiny. Žije pouze s matkou a starším bratrem Danielem.

Martin O. se narodil z druhého těhotenství matky. Těhotenství probíhalo bez komplikací, matka kuřačka. Porod proběhl v termínu, záhlavím, dítě nebylo kříšeno. Kojen pouze jeden měsíc, pak převeden na umělou výživu.

Vývoj probíhal normálně, bez větších problémů. Mateřskou školu nenavštěvoval, zaškolen řádně v termínu. Odklad neměl. Ve škole dosahoval vždy pouze průměrných výsledků.

Záliby – rád jezdí na kole, hraje fotbal s kamarády, rád hraje hry na počítači.

Matka : Taťána O., 34 let, vzdělání základní, nevyučena. V posledních třech letech matka pracuje jako dělnice ve výrobě. V předchozích letech byla nezaměstnaná, dlouhodobě v evidenci ÚP, finančně závislá na dávkách státní sociální podpory a dávkách hmotné nouze. Živila se rovněž prostitucí.

Otec : Jaroslav H., 38 let, vyučen. V současné době je zaměstnán jako ostraha v Hypermarketu Globus. S matkou dlouhodobě nežije, se syny se vůbec nestýká, na jejich výživu dobrovolně nepřispívá. Výživné je mu strháváno exekučně z platu.

Bratr : Daniel O., dvojče Martina, 14 let, žák základní školy.

Opatrovnický spis nezletilého Martina a jeho bratra Daniela, byl zařazen do evidence orgánu sociálně-právní ochrany v roce 1998 v souvislosti s podáním trestního oznámení matkou na otce. Ten si neplnil řádně svou vyživovací povinnost k dětem. Matka žila s oběma chlapci v domácnosti svých rodičů.

V této době byly shledány připomínky mateřské školky k péči o chlapce. Děti chodily do školky špinavé, zapáchající. Bylo zjištěno, že matka poskytuje sexuální služby. Rovněž domácnost byla shledána zanedbaná.

Rodina byla následně orgánem sociálně-právní ochrany dětí zařazena mezi sledované a byla pravidelně navštěvována a péče matky o nezletilé děti kontrolována.

V roce 2000 získala matka pronájem bytu a od svých rodičů se odstěhovala. Její péče o chlapce se zlepšila a proto jí byly obě nezletilé děti rozsudkem OS v Chomutově z května 2001 svěřeny do péče. Otcí soud vyměřil výživné na obě nezletilé děti a dále pak nedoplatek na výživném.

Od doby rozhodnutí soudu, až do října 2005 se pak orgán sociálně-právní ochrany zabýval rodinou pouze v souvislosti s opakovaným trestním stíháním otce pro trestný čin zanedbání povinné výživy vůči dětem.

V říjnu 2005 bylo orgánu sociálně právní ochrany doručeno Usnesení Policie České republiky o zahájení trestního stíhání proti obviněnému Michalu R. pro trestný čin znásilnění. Tohoto skutku se měl obviněný dopustit na nezletilém Martinu O.

Obviněný se následně ke skutku doznal. Chlapce si vyhlédl na místě, kde není velký pohyb lidí, Vyzval jej, aby ho následoval do křoví poblíž řeky. Zde ho pod pohrůžkou násilí donutil, aby jej orálně uspokojil a následně na něm pak vykonal dokonaný opakovaný anální pohlavní styk.

Chlapec po prožitém traumatu začal navštěvovat dětskou psychiatrickou ambulanci, musel být medikován léky na zklidnění. Začal v noci špatně spát, trpěl noční enurézou, neměl chuť k jídlu. Báł se chodit sám ven. Stal se také terčem posměšků spolužáků a zhoršil se v učení i v chování poté, co byla celá věc medializována. Jak noviny, tak i televizní zpravodajství informovaly veřejnost o skutku, který se stal.

Pachatel byl odsouzen Krajským soudem v Ústí nad Labem k trestu odnětí svobody v trvání 14 let a pro výkon trestu byl zařazen do věznice s ostrahou.

Jak uvedl soudní znalec, chování pachatele zanechalo na chlapci minimálně škodlivé následky v oblasti psycho-sexuální. Další zjištění následků by mělo být předmětem dalšího znaleckého zkoumání.

Chlapec prožil akutní stresovou reakci s pocitem ohrožení života a následným vznikem posttraumatické stresové poruchy s úzkostnými a depresivními projevy.

Z dalších informací, které jsou o rodině nezletilého ve spise dostupné je evidentní, že rodina se nedokázala dobře vyrovnat s tím, co se Martinovi

přihodilo a to i přes psychologickou a psychiatrickou pomoc dítěti. Matka nedokázala být chlapci dobrou oporou, otec se o něj i nadále nijak nezajímá.

Chlapec vlivem nedůsledného výchovného vedení, sexuálního traumatu, vlivem absence otce v rodině a školní neúspěšnosti prochází disharmonickým vývojem osobnosti. V současné době se u něj vyskytují výchovné problémy. Je agresivní, vyhledává konflikty, napadá spolužáky. Má nedostatečnou přípravu do školy. Při vyučování je pasivní, prospěch se zhoršil, je nyní nedostatečný. Má časté jednodenní, matkou omlouvané absence.

Spolupráce s psychologem a střediskem výchovné péče byla ukončena z důvodu nezájmu matky. Rodina je pravidelně sledována orgánem sociálně právní ochrany dětí.

Prognóza chlapce do budoucnosti se jeví z pohledu autorky práce jako nejistá a krajně nepříznivá.

Velmi rizikové bude současné období dospívání. Pokud matka chlapce nedokáže výchovně usměrňovat, dojde s velkou pravděpodobností k dalšímu zhoršení jeho chování. Není rovněž vyloučena trestná činnost.

Doporučení : Navázat novou spolupráci se střediskem výchovné péče, zajistit alespoň občasný kontakt s otcem, dohled a důsledné trvání na dodržování školních i domácích povinností ze strany matky. Vhodné se jeví rovněž naplnění volnočasových aktivit, posilování sebevědomí a citlivé používání pochval a trestů.

3. 7 Shrnutí

Z průzkumu zcela přesvědčivě vyšlo najevo, že více jak polovina všech dětí z ohlášených případů syndromu CAN ve městě Chomutově za období let 2005, 2006, 2007, byla po zjištění případu a následném prošetření, ponechána v původní rodině. Další nezanedbatelná část dětí byla svěřena do odborné péče dětské psychiatrické léčebny či středisek výchovné péče a po úpravě stavu následně vrácena do původní rodiny. Jen 10 % ze všech dětí bylo umístěno do ústavní výchovy, či do péče Fondu ohrožených dětí Klokánek, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tuto skutečnost lze dle názoru autorky této práce hodnotit pozitivně, neboť děti, které byly ponechány v původní rodině nemusely projít dalším traumatem z umístění do ústavní péče. Na rodinu bylo možno lépe působit a v další etapě pak sledovat její další péči o nezletilé dítě.

V 39 % nahlášených případů týrání, zneužívání či zanedbávání dětí, bylo zahájeno trestní stíhání pachatele. V 15 % případů bylo trestní stíhání zastaveno a to z důvodů, že se policii nepodařilo prokázat trestný čin. V 15 % případů pak byla věc policií postoupena k projednání Přestupkové komisi Magistrátu města Chomutova. Jednalo se hlavně o případy, kdy bylo dítě napadeno fyzicky, jednorázově a nedošlo k žádnému dalšímu vážnému poškození dítěte. Pouze 15 % pachatelů bylo odsouzeno k trestu a to jak k trestu odnětí svobody nepodmíněně, tak i k trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem. Jednalo se o pachatele nebrutálnějších útoků na dítě a to hlavně pachatelů, kteří se dopustili na dítěti znásilnění, či incestu.

Až 83 % dětí ze všech hlášených případů dětí týraných, zanedbávaných a zneužívaných, bylo již v předchozí evidenci orgánu sociálně právní ochrany dětí. Bylo zjištěno, že největší 39 % podíl na předchozí evidenci dětí orgánem sociálně-právní ochrany měl rozchod, popřípadě rozvod rodičů. Předchozí

zanedbávání péče o děti bylo ale druhým nejčastějším důvodem předchozí evidence dětí.

Ze závěrů průzkumu je patrné, že podíl pachatelů z řad rodinných příslušníků dítěte tvoří největší procento ze všech pachatelů – 43 %. Netvoří však většinu všech pachatelů. Pachatelé - osoby vůči dítěti cizí, převážně z řad kamarádů rodiny, bez rodinných vazeb, se podíleli na týrání a zneužívání dětí z 34 %. Noví partneři matek pak z 23 %, což je velmi negativní zjištění.

Zastoupení rodin sociálně slabých při výskytu syndromu CAN se na Chomutovsku vyskytuje z 57 %. Jedná se o rodiny, kde panuje dlouhodobá nezaměstnanost, finanční závislost na dávkách státní sociální podpory a hmotné nouze. V rodině se vyskytuje alkoholismus, domácí násilí, dochází ke zneužívání drog. Tyto rodiny jsou více náchylné k závadovému chování vůči dětem.

Dle dat zjištěných průzkumem tvořili chlapci 26 % z ohlášených případů týrání zneužívání a zanedbávání dětí. Nejčastější obětí syndromu CAN byly na Chomutovsku dívky. Nejčastěji se jednalo o dívky sexuálně zneužívané svými kamarády před dovršením věku 15 let. Dále bylo zjištěno, že nejčastější věk obětí týrání, zneužívání a zanedbávání se pohyboval v rozmezí od 12 do 15 let. Jedná se o období věku, kdy dívky tělesně vyspívají, u chlapců se pak vlivem nastupující puberty vyskytují závady v chování.

Převážná většina dětí, postižených syndromem CAN, byla za uvedené období sexuálně zneužívána. Fyzické týrání se vyskytovalo v míře podstatně menší. Fyzické týrání - bití rukou tvořilo nejčastější formu fyzického týrání dětí.

Ze zjištěných poznatků je patrné, že na Chomutovsku se v letech 2005, 2006 a 2007 vyskytoval syndrom CAN v ohlášených případech hlavně ve formě fyzického násilí a sexuálního zneužívání. Nebyl zaznamenán případ čistě

psychického týrání, i když není vyloučeno v kombinaci s předchozími druhy týrání.

Výsledky průzkumu ve věci potrestaných agresorů byly pro autorku práce dosti překvapující. Bylo zjištěno, že orgán OSPOD je velmi špatně a nebo vůbec není informován o výsledcích trestního řízení proti pachateli. Soud neinformuje o vzetí pachatele do vazby, o probíhajícím řízení ani o jeho odsouzení. Pouze v případech, kdy se jedná o mladistvého pachatele je orgán sociálně-právní ochrany kvalitně a včas informován. Je mu dokonce i zaslán rozsudek trestního soudu, účastní se jednání. Rozsudek je ale zasílán pouze v souvislosti s tím, že nezletilý pachatel je vlastně rovněž klientem OSPOD, stejně jako jeho oběť. Orgán sociálně-právní ochrany je pak účastníkem trestního řízení jako opatrovník pachatele.

Velmi zajímavým se jeví zjištění, že většina rodin, kde byl zachycen syndrom CAN, byla již v předchozích letech evidována orgánem OSPOD a to hlavně z důvodu rozchodu rodičů, jejich vzájemných neshod a následného rozvodu manželství.

Většina agresorů pocházela z blízké rodiny dítěte. Pachatelé z okruhu osob cizích pak tvořili druhou nejvýznamnější skupinu agresorů. Nutno však uvést, že se jednalo o osoby, které dítě před spácháním skutku znalo. Velmi často se jednalo o blízké přátele dětí a kamarády rodiny. Pachatelů dítěti absolutně neznámých bylo mizivé procento, ale podíleli se na nejbrutálnějších formách týrání dětí. Jako velmi závažná se pak jeví skutečnost, že velkou část skutků spáchali noví partneři matek, tedy lidé, kteří se měli na výchově dítěte aktivně podílet a nahradit v rodině biologického otce.

Za závěrečného vyhodnocení předpokladů bylo zjištěno, že ze sedmi zvolených předpokladů došlo k jejich potvrzení pouze ve dvou případech. Ostatních pět předpokladů se nepotvrdilo.

4 Závěr

Cílem práce bylo zmapovat teoreticky i prakticky problematiku rodin a dětí postižených syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte ve všech ohlášených případech, kterými se zabýval orgán sociálně-právní ochrany dětí ve městě Chomutově v období let 2005, 2006 a 2007.

Dle názoru autorky práce bylo stanoveného cíle dosaženo. Podařilo se zjistit v jakých rodinách nejčastěji se na Chomutovsku v těchto letech syndrom CAN vyskytoval. Podařilo se zjistit rovněž nejčastější pachatele trestné činnosti páchané na dětech. Z průzkumu vyplynulo, jaká byla za uvedené období na Chomutovsku nejohroženější skupina dětí, jakým druhem týrání byly tyto děti nejčastěji ohroženy a jaké jevy měly velký vliv na výskyt jevu CAN v rodinách.

Přínos práce pro danou oblast spatřuje autorka v tom, že s jejími výsledky a závěry mimo jiné seznámí také i kolektiv svých spolupracovníků, který se zabývá sociálně-právní ochranou dětí. Jednotlivá zjištění této práce bude pak možno zapracovat do další praktické činnosti sociálních pracovníků a to například při preventivní a přednáškové činnosti pořádané pro žáky středních a základních škol v regionu na téma týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí.

Doporučení, která autorka práce uvedla, jsou spíše doporučeními legislativního rázu a mohla by být využita při tvorbě či novelizacích zákonů, které zasahují do oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Tato doporučení by dle názoru autorky mohla celkově zlepšit sociálně-právní ochranu dětí a to nejen týraných, zneužívaných a zanedbávaných, ale i všech ostatních.

5 Doporučení

V souvislosti se závěry, učiněnými v této práci navrhuje autorka několik doporučení, která by dle jejího názoru umožnila efektivnější a smysluplnější sociální práci s rodinami, kde se vyskytl syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

Jedná se zejména o zlepšení primární prevence, kdy největší důraz by měl být kladen na informovanost a zodpovědnost celé společnosti. Nezájem veřejnosti, její mlčení, nevstřícný přístup a neochota se stávají mnohdy velkou překážkou v odhalování syndromu CAN. Rodině jako takové je třeba věnovat mnohem větší pozornost ať již státní moci a nebo orgánů, které se mají rodinou zabývat.

Odborné veřejnosti je rovněž známo, že počty sociálních pracovníků nedopovídají současným narůstajícím závažným problémům ve společnosti. Sociální pracovníci jsou mnohdy natolik zahlceni množstvím případů, nutnou administrativou a dalšími zákonem danými povinnostmi, že nemohou vždy řádně a s plnou zodpovědností prošetřovat poměry dětí v rodinách. Díky nedostatku času nemohou být zjištěny všechny okolnosti a nelze ani příliš proniknout do složitých rodinných vztahů.

Navýšení stavu sociálních pracovníků by pomohlo ke zlepšení současné nedobré situace v sociální práci s rodinami nezletilých dětí. Velký důraz je rovněž nutno klást na soustavné kvalitní vzdělávání sociálních pracovníků a jejich osobnostní kvality.

Dalším navrhovaným opatřením je rovněž zlepšení a zrychlení práce soudů. Konkrétní stav u Okresního soudu v Chomutově je v současné době takový, že od doby podání návrhu k opatrovnickému soudu, do doby nařízení jednání uplyne mnohdy i několik let.

Velkým nedostatkem se jeví informovanost sociálních pracovníků soudem ve věcech trestních. Zde je nutná změna legislativy tak, aby orgán sociálně-právní ochrany mohl být včas a řádně informován o tom, jakým způsobem byl potrestán pachatel, který se dopustil týrání, zneužívání a nebo zanedbávání dítěte. Již jen samotná takováto informace by působila preventivně všude tam, kde by se sociální pracovník dozvěděl, že dříve odsouzený pachatel žije v nové rodině či má další děti s novou partnerkou.

Závěrečným doporučením je pak nutnost zlepšení spolupráce mezi jednotlivými subjekty, ať již se jedná o orgány sociálně-právní ochrany dětí, policie, škol, pediatrů, odborných lékařů, Probační a mediační služby ČR, středisek výchovné péče a dalších poradenských zařízení, ale i spoluobčanů. Pouze jejich dobrá vzájemná informovanost a spolupráce umožní kvalitnější, rychlejší a efektivnější odhalování trestných činů spáchaných na dětech, pomoc postiženým dětem a potrestání pachatelů. Toto by měl být zájem celé široké společnosti.

6 Seznam literatury

- (1) DUNOVSKÝ, J., *Sociální pediatrie*. Praha : Grada, 1999, ISBN 80-7169-254-9
- (2.) DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995, ISBN 80-7169-129-5
- (3.) MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994, ISBN 80-85824-06-X
- (4.) MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, ISBN 80-901424-7-8
- (5.) MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-002-X
- (6.) MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R., *O týrání a zneužívání*. Praha : Lidové noviny, 1996, ISBN 80-7106-194-8
- (7.) O'CALLAGHAN, CH., STEPHENSON, T., *Pediatrie do kapsy*. Praha: Grada, 2005, ISBN 80-247-0933-3
- (8.) ONDRÁČKOVÁ, J., *Co je úmluva o právech dítěte*. Praha: Český helsinský výbor, 1996, ISBN 80-902393-0-7
- (9.) ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0

(10.) Usnesení ČNR ze dne 16.12.1992 č. 2/1993 Sb. o vyhlášení listiny základních práv a svobod. ISBN 80-8521-56-7

(11.) VÁGNEROVÁ, M., *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-7184-488-8

(12.) VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., *Sexuální násilí na dětech*. Praha : Portál, 1999, ISBN 80-7178-286-6

(13.) VAŠUTOVÁ, M., *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita, ISBN 80-7042-691-8

(14.) Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

(15.) Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon

7 Seznam příloh

Příloha č. 1: – Fotografie fyzicky týraného chlapce – hematomy vzniklé bitím šňůrou od vysavače (viz strana č. 16)

Příloha č. 2: – Fotografie fyzicky týrané dívky – brýlový hematom po úderu pěstí (viz strana č. 16)

Příloha č. 3: – Záznamový list týraného dítěte vedený orgánem sociálně-právní ochrany dětí v Chomutově.(viz strana č. 31)

Příloha č. 1 – foto chlapce, zbitého šňůrou od vysavače

Příloha č. 2 – foto zbité dívky – brýlový hematom

Pořadové číslo případu :
Datum oznámení případu :
Magistrát města Chomutova

***Záznamní list o týraném, zneužívaném a
zanedbávaném dítěti***

I. Základní údaje o dítěti

Jméno a příjmení :	
Datum narození :	Rodné číslo :
Bydliště dítěte :	
Trvalý pobyt v ČR : a) ano b) ne	
Dítě je v evidenci orgánu sociálně-právní ochrany (dále jen orgán SPO) : a) ano b)ne	
číslo spisu Om :	
spis Om veden od :	
Dítě navštěvuje školu – školské zařízení (adresa) :	
Dítě je v péči zdrav. zařízení (adresa) :	
Dítě je v péči zařízení sociální péče (adresa) :	
Zdravotní stav :	
Chronické onemocnění :	
Postižení: a) smyslové b) tělesné c) mentální	
Vývojové poruchy:	
Poruchy učení: a) dyslexie b) dysgrafie c) jiná :	
Poruchy chování: a) vlivem LMD b) jiné :	
Jiné poruchy:	

IV. C - Sexuální zneužívání

Potvrzeno	a)	b) ne
Formy	a) bez tělesného kontaktu c) pohlavní styk	b) s tělesným kontaktem bez pohlavního styku d) znásilnění
Komerčně zaměřené sexuální zneužívání	a) dětská pornografie b) dětská prostituce	aa) fotografování c) prodej dětí Ab) filmování dětí
Četnost zneužívání	a) jednorázově	b) opakovaně
Kombinováno s jinými projevy CAN	a) ano - s jakými : b) ne	

IV. D - Zanedbávání

Zanedbávání životních potřeb dítěte	a) přístřeší d) zdrav. péče	b) výživa e) jiné:	c) ošacení
Zanedbávání v citové oblasti	a) rozpad rodiny	b) jiné :	
Zanedbávání v oblasti vzdělávání			

V. Důsledky týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte a přijatá opatření

Důsledky týrání, zneužívání nebo zanedbávání	a) tělesné následky d) sebevražedné chování	b) psychické následky e) smrt. chování	c) sociální následky f) jiné :
Opatření přijatá v rámci rodiny	a) dítě zůstává v rodině se zajištěnou pomocí zvenčí b) umístění dítěte mimo rodinu k druhému rodiči c) jednorázová krizová d) stanovení dohledu nad výchovou e) jiné:		
Opatření přijatá mimo rodinu	a) umístění k jiným příbuzným d) dětský domov g) pěstounská péče j) ústav soc. péče	b) umístění k jiným osobám e) výchovný ústav h) azylové zařízení k) diagnostický stav	c) kojenecký ústav f) osvojení i) zdrav. zařízení l) jiné :

Trestní stíhání vůči abusorovi	a) zahájeno - kdy : - kde : b) nezahájeno c) nezjištěno
--------------------------------	--

Poznámky :

Podpis pracovníce: